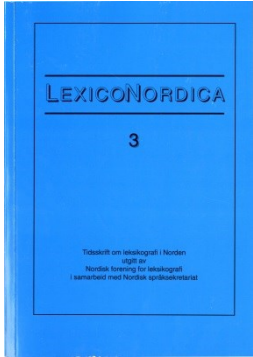

LexicoNordica

Titel:	Leksikografiske kvalitetsindikatorer. Selvfølgelig som udgangspunkt for evaluering	
Forfatter:	Hans Kristian Mikkelsen	
Kilde:	LexicoNordica 3, 1996, s. 153-196	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Hans Kristian Mikkelsen

Leksikografiske kvalitetsindikatorer. Selvforståelse som udgangspunkt for evaluering

The article deals with the contribution of lexicographers to the question of dictionary quality, which is here understood as three user-based requirements: applicability, reliability and accessibility. Explicit reflections on these problems are primarily found in the outside matter of dictionaries. To chart what can be termed the common lexicographic consciousness on the quality of dictionaries, 155 bilingual LSP dictionaries have been analysed. Above and beyond this common base on quality, indication is made of either divergent views or more advanced, individual ideas of dictionary quality. The results can be viewed both as a metalexigraphic state of the art as far as the practising lexicographers are concerned, and as an aid to the dictionary critic, making it easier for him to put the right questions.

Indledning

Som forbrugere er vi alle interesserede i, at de produkter og ydelser, vi bruger penge på, er så gode som muligt. De må med andre ord være kendetegnet ved en høj kvalitet. Så langt kan vi alle være enige, men når det kommer til en nærmere afklaring af, hvad vi skal forstå ved kvalitet, og hvordan vi kan måle den, skilles vandene. Hvem har kompetencen til at afgøre, hvad der er godt og dårligt? Hvilke kriterier sætter vi som afgørende for kvalitetsdommen?

Når det drejer sig om materielle og immaterielle forbrugsgoder, er det normalt at betragte forbrugeren/kunden som den højeste dommer. Dette gælder også, når forbrugsgodet er en ordbog, hvilket de senere års øgede interesse for brugs- og brugerforskning klart illustrerer. Samtidig må man dog erkende, at brugeren stadig står som "der bekendte Ubekannte", både når det gælder adfærd ved benyttelse af ordbog og når det drejer sig om de situationer, som motiverer til opslag i ordbøger¹. Generelt må man derfor konstatere, at forskningen i

¹ Udtrykket "der bekendte Ubekannte" bruges af Herbert Ernst Wiegand (1977:59), som i samme forbindelse opregner ikke færre end 14 punkter, hvor metaleksikografien mangler empirisk funderet viden om brug og bruger. Samme Wiegand kalder forskning i ordbogsbrug en

ordbogsbrug endnu kun lige er begyndt. Der er en lang række både praktiske og teoretiske vanskeligheder forbundet med gennemførelse af brugsundersøgelser. Til de første hører manglende villighed hos fx professionelle oversættere til at lade sig teste, mens de sidste bl.a. vedrører fortolkningen af de empiriske data til leksikografiske hypoteser². Vi er således nødsaget til at erkende, at det endnu ikke vha. brugsundersøgelser er afklaret, hvad der må kræves af ordbøger. Og mht. fremtidsudsigterne i denne henseende må man også slå koldt vand i blodet, for hvis sådanne undersøgelser overhovedet skal kunne bruges, må der tilføjes et ikke ubetydeligt udefrakommende (= subjektivt) element af hypotesedannelse, tilrettelæggelse af spørgsmål og fortolkning af svar. De "rene" brugs- og brugerdata får man aldrig.

Med denne erkendelse in mente kan vi – uden dog samtidig helt at glemme brugerperspektivet – prøve at vende blikket mod andre og mere upåagtede kilder til forståelse af leksikografisk kvalitet. Her tænker jeg på de erfaringer og den viden, som leksikografer har akkumuleret gennem generationer. Det er denne bevidsthed, udtrykt i ordbøgernes selvforståelse, jeg vil beskæftige mig nærmere med i denne artikel. Som jeg ser det, er der to gode grunde til at rette lyset mod selvforståelsen. Dels får man, sådan som jeg netop har lagt op til, indsigt i den kollektive leksikografiske bevidsthed og dermed adgang til en række begreber, som uddyber kvalitetsbegrebet. Dels bør man, når man fx som anmelder står over for at skulle foretage en evaluering af en konkret ordbog, tage udgangspunkt i ordbogens koncept. En ordbog bør vurderes på sine egne præmisser, og disse fremgår netop af selvforståelsen³.

af metaleksikografiens fire hjørnestene. De øvrige er ordbøgernes historie, form og kritik (Wiegand 1987).

² En af dem, der har skrevet mest om undersøgelser af ordbogsbrug er Martha Ripfel, fx Ripfel 1990 og Ripfel/Wiegand 1988. I sidstnævnte formuleres "fire bud" som vejen til en forbedret brugsforskning: 1) uafhængighed af forlagsinteresser, 2) udvikling af et teoretisk grundlag (for at undgå blind empiri), 3) erkendelse af brugsforskningens empirisk sociologiske art og 4) knytning af forbindelse til andre metaleksikografiske discipliner.

³ Evaluering af ordbøger kan også foretages uden hensyntagen til ordbogens koncept. Den mest nærliggende måde er at tage udgangspunkt i sine egne leksikografiske behov og vurdere en given ordbog ud fra, om man i en opslagssituation kan finde nogle troværdige oplysninger, der er i stand til at løse det problem, der har foranlediget opslaget. Fordelen ved denne form for testning er, at der er en god chance for, at den konkrete vurdering bliver ægte. Problemet er, at det testede problem muligvis ikke er repræsentativt for ordbogen, og at evaluatoren ikke er repræsentativ for brugerne.

Leksikografiske kvalitetsaspekter

Ordbøger hører ligesom andre opslagsværker såsom leksika, vejvisere, telefonbøger, lovsamlinger, køreplaner osv. til kategorien "brugstekster". Fælles for dem alle er, som Axel Andersen (i DaOp70–71) udtrykker det, at de er "litteratur i arbejdstøjet", bøger som ikke er beregnet til at blive læst, men til at blive brugt. Brugstekster er redskaber, som man anvender for at løse et problem. Derfor er det også oplagt, at de kvalitetskrav, man stiller til ordbøger, baseres på brugerens behov, ønsker og forventninger samt på den forudsætning, at der er tale om et stykke værktøj. Ligesom andet værktøj kan ordbogen betragtes som en genstand, der er **formet** på en bestemt måde af et bestemt **materiale** med et bestemt **formål** for øje. Forudsætningsforholdet er – set fra leksikografens side – det omvendte: ordbogens intention eller tiltænkte funktion sætter rammer for selektion af materialet, og denne afgrænser for sit vedkommende mulighederne for præsentation af materialet. God kvalitet inden for hvert af disse aspekter indebærer, at ordbogen (og redskabet generelt) er anvendelig, pålidelig og tilgængelig. Altså:

OPERATION	KVALITETSKRAV
funktion	anvendelighed
selektion	pålidelighed
præsentation	tilgængelighed

Kvalitetsbegrebet er således foreløbig blevet oversat til tre brugsorienterede krav (henholdsvis behov eller forventninger), der kan relateres til tre forskellige faser/operationer i arbejdsprocessen. Næste opgave er at få oversat hvert af disse krav til nogle mere målelige størrelser: Ved ordbogens tilgængelighed forstår jeg dens egenskaber som tekst. Her tænker jeg på opbygningen af ordbogsartiklerne (mikrostruktur), af ordlisten/indgangen til hoveddelen (makrostruktur), af ordbogen som helhed, dvs. inkl. omtækster (megastruktur) samt af krydshenvisninger fra artikel til artikel eller mellem andre dele (mediostruktur). Ved ordbogens pålidelighed forstår jeg dens gengivelse af en substans uden for teksten: sproget og den virkelighed, vi lever i. Endelig mener jeg med ordbogens anvendelighed dens tilpasning til bestemte brugsituationer og målgrupper.

Min tese er, at enhver ordbog fra leksikografens side tilstræbes at være anvendelig, pålidelig og tilgængelig. Heraf følger også, at man ved evaluering bør søge at afklare, i hvilket omfang den enkelte ordbog lever op til disse tre kvalitetskrav. For at kunne evaluere en ordbog på dens egne præmisser må man allerførst finde ud af, hvad det er for overvejelser, der ligger bag udarbejdelsen af ordbogen. Denne selvforståelse vil kun fremgå implicit af ordbogens hoveddel(e), hvorimod man ved undersøgelse af omteksterne (fx forord og brugsvejledning) har mulighed for at finde eksplicite udsagn.

Den eksplicite selvforståelse er, når det drejer sig om konkret ordbogsevaluering, udgangspunkt for evaluatorens arbejde med at danne sig et overblik over den enkelte ordbogs samlede selvforståelse. Fordelingen af eksplicit og implicit selvforståelse varierer meget i ordbøgerne, bl.a. fordi leksikografernes (og forlagenes) holdning til omtekster er forskellig. Hvis deres udgangspunkt er, at brugeren alligevel ikke læser omteksterne, skal man ikke regne med at finde ret meget eksplicit stof. Dette betyder ikke nødvendigvis, at der ligger færre overvejelser bag en sådan ordbog end bag en ordbog med mere fyldige omtekster, men det medfører, at evaluatorens adgang til selvforståelsen er mindre direkte og mere besværlig.

Nu er målet med denne artikel at få kortlagt omfanget og arten af de eksplicite selvforståelsesoplysninger, idet en sådan oversigt vil kunne tjene som værktøjskasse for den, som skal evaluere en ordbog. Jeg har valgt at afgrænse mit materiale til bilingvale fagordbøger udgivet i Danmark i perioden 1900–1992. Desuden er det en betingelse, at dansk indgår som det ene af de to sprog. Ved fagordbøger forstår jeg ordbøger, hvis indhold er fagligt markeret⁴. I alt har jeg registreret 155 titler, der opfylder disse betingelser. Af dem er 9 fra perioden 1900–1924, 10 fra 1925–1949, 23 fra 1950–1969 og 113 fra 1970–1992. Det skal noteres, at flere af titlerne er kommet i flere udgaver og/eller oplag.

Følgende parametre inden for de tre leksikografiske (og metaleksikografiske) kvaliteter undersøges:

Anvendelighed:	brugssituation brugerprofil afsenderintention
Pålidelighed:	virkeligheden (dvs. faget) sproget
Tilgængelighed:	megastruktur makrostruktur

⁴ For en oversigt over fordelingen af danske fagordbøger på fag samt over deres historiske udvikling henvises til Mikkelsen 1994.

mikrostruktur
mediostruktur

Indledningsvis har jeg gennemgået alle ordbøgernes omtekster for straks at udskille det mest interessante materiale. Udskilningen foretages efter flg. fremgangsmåde: Hver kvalitetsindikator vurderes efter en skala på tre trin: 0, 1 og 2. Værdien 0 tildeles i de tilfælde, hvor der i omteksterne til en given ordbog ikke optræder eksplicite oplysninger om den pågældende kvalitetsindikator. Værdien 1 tillægges omtekster, hvor kvalitetsindikatoren beskrives eksplicit, men uden at fremstillingen går i dybden med problemet. Endelig gives værdien 2 til fremstillinger, som stikker lidt dybere end førnævnte, hvorved de efter mit skøn får en særlig vægt, når formålet som her er at behandle omteksternes metaleksikografiske værdi generelt for at nå frem til et instrumentarium til hjælp ved selvforståelsesanalyse. (Det skal endnu engang understreges, at værdiudmålingen ikke er tænkt som udtryk for den enkelte ordbogs metaleksikografiske kvalitetsniveau, der som nævnt forudsætter inddragelse af den implicite selvforståelse.) Af tabellen nedenfor fremgår, hvorledes i hvilket omfang kvalitetsindikatorerne er beskrevet i omtekstmaterialet:

	0	1	2
Brugssituation	57 (37%)	92 (59%)	6 (4%)
Brugerprofil	68 (44%)	84 (54%)	3 (2%)
Afsenderintention	103 (66%)	45 (29%)	7 (5%)
Fag/virkelighed	50 (32%)	91 (59%)	14 (9%)
Sprog	80 (52%)	56 (36%)	19 (12%)
Megastruktur	105 (68%)	46 (30%)	4 (3%)
Makrostruktur	87 (56%)	56 (36%)	12 (8%)
Mikrostruktur	47 (30%)	83 (54%)	25 (16%)
Mediostruktur	126 (81%)	21 (14%)	8 (5%)

I min undersøgelse anvendes værdierne på følgende måde: Værdi 1 bruges til at trække de grove selvforståelseslinjer op, dvs. til at registrere hvilke perspektiver der overhovedet spiller en rolle i selvforståelsen. Denne viden betragter jeg som udtryk for den kollektivt akkumulerede leksikografiske bevidsthed. Værdi 2 anvendes til at nuancere dette billede de steder, hvor det er muligt, og sådanne tekster kan betragtes som individuelle bidrag til udbygning af den fælles viden.

Mit mål er at konstatere, i hvilket omfang netop de udvalgte 155 bilingvale fagordbøger kan give et grundlag for en fortolkning af de overordnede kvalitetskriterier anvendelighed, pålidelighed og tilgængelighed. (Hvis jeg havde inddraget mere materiale, fx mono- og

polylingvale fagordbøger – for ikke at tale om almene (= ikke fagligt markerede) ordbøger, ville jeg naturligvis også have fået endnu mere omtekstmateriale. Men samtidig ville den selvforståelse, der kun eller hovedsagelig er aktuell for disse andre ordbøger, gribe forstyrrende ind.) I et afsluttende kapitel anføres de 155 undersøgte fagordbøger med deres tildelte points.

Kvalitetsindikatorer i bilingvale fagordbøger

Brugssituation

Flg. kort over brugssituationer tegner sig på grundlag af de i alt 92 "værdi 1-ordbøger":

- 1 reception
 - 11 generel
 - 111 læsning
 - 112 oversættelse
 - 12 speciel
- 2 produktion
 - 21 generel
 - 211 formulering
 - 212 oversættelse
 - 22 speciel

Hovedgrænsen går mellem receptions- og produktionsordbøger, dvs. mellem ordbøger som bruges ved henholdsvis oversættelse fra og oversættelse til fremmedsprog. Inden for hver af disse hovedtyper kan man skelne mellem ordbøger, der er knyttet til en bestemt teksttype, og ordbøger hvis anvendelse i denne henseende er af generel karakter. Sidstnævnte kan videre inddeles efter, i hvilket omfang modersmålet inddrages. Ved oversættelse spiller modersmålet en væsentlig rolle: ved reception når der skal komme et tekstuel produkt ud af den interlingvale kommunikation, og ved produktion når udgangsteksten på en eller anden måde skal sætte sig spor i målteksten. Ved læsning og (fri) formulering er modersmålet mindre vigtigt, fordi det snarere drejer sig om forståelse, henholdsvis at få sin intention omsat til (fremmed)sprog.

Det skal bemærkes, at den enkelte ordbog udmærket kan forstå sig selv som tjenende flere funktioner. Ikke alene kan en ordbog bekende sig til både reception og produktion (fx Fryd 1977) – men også funktioner, som ligger uden for de egentligt bilingvale, kan tilgodeses. Her tænker jeg især på formidling af faglig viden i form af encyklopædisk,

dvs. ikke-sprogligt, stof (fx Eriksen/Helms/Rømer 1979). Denne funktion varetages primært i monolingvale fagordbøger. En anden "fremmed" funktion er nomenklaturfunktionen, som sigter på at tilvejebringe de rette termer for et givet fagområde. Her er det ofte praktisk at tage udgangspunkt i et sprog (typisk engelsk), hvor der allerede foreligger en standard, men formålet med denne slags ordbøger (termordbøger i modsætning til fagordbøger) er primært at etablere en lignende standard på et andet sprog (fx Eskildsen 1931–32).

Det specielle funktioner (12 og 22) kan være mere eller mindre udprægede. Terkelsen (1977) burde måske slet ikke optræde i mit ordbogsmateriale, men så kan den i det mindste bruges til at markere, hvor grænsen mellem 12 og de rene glosarer går. Ved et glosar vil jeg forstå en ordbog, som er bundet til en enkelt tekst (ikke teksttype). Oppenheim (1933) som eksempel på 22 er ikke knyttet til en bestemt tekst, men til en teksttype: brevet.

Flg. seks ordbøger har fået værdien 2: Ludvigsen (1913), Ludvigsen (1919), Maul (1944), ByAn86, Henriksen (1991), Kaufmann/Bergholtz (1992). De udvider ikke skemaet ovenfor, men nuancerer nogle af dets enkelte punkter.

Ludvigsen (1913 og 1919) hæfter sig specielt ved problemerne med at oversætte præpositionalforbindelser og andre udtryk til korrekt tysk. Desuden skelner han mellem to måder at bruge en ordbog: 1) Man kan som urutineret oversætter søge et ord ved hjælp af et andet ord, 2) eller som mere rutineret kontrollere et ord, som man allerede kender. Denne viden giver ham ideen til det særlige koncept, som Ludvigsen – såvidt jeg ved – er ene om.

Maul giver et klart ræsonnement for sin ordbogs berettigelse: Automekanikeren må have et indgående kendskab til bilens konstruktion og pleje. Dette fås gennem læsning af faglitteratur, som kun for en mindre dels vedkommende findes oversat til dansk. En fagordbog er nødvendig, fordi en almenordbog kun vil rumme de færreste af de særlige ord og udtryk.

ByAn86, som eksplicit anfører både funktionerne 111 og 211, siger også nærmere, hvad det er for forskellige dokumenttyper inden for bygge- og anlægsteknisk litteratur, der skal kunne læses og formuleres vha. ordbogen (nemlig licitationsmateriale, kontrakter, specifikationer mm.). Desuden fremgår det af forordet, at ordbogen ikke er tænkt som et leksikon med detaljerede forklaringer. Hermed siges det klart til bruger og evaluator, at det vil være direkte forkert at kræve, at ordbogen skal kunne hjælpe til mere end reception og produktion. Faglig encyklopædisk viden er ikke på dagsordenen. Hvis man vil

klandre bogen for at mangle denne dimension, er det således snarere konceptet end produktet, man skal angribe.

En lignende advarsel udstikkes af Henriksen, når han advarer mod at bruge ordbogen til andet end det, den er tænkt som: et hjælpemiddel til forståelse af spanske tekster (funktion 111) og til oversættelse til dansk (funktion 112). Advarslen gælder specielt den fristelse, det kunne være at anvende det dansk-spanske register i 211/212-funktion.

I Kaufmann/Bergenholtz (1992) behandles funktionsproblematikken særlig indgående. Det erklæres for direkte uønskeligt at udarbejde en fagordbog til en enkelt funktion, fordi hverken marked eller ekspertiseudbud muliggør dækkende behandling af de enkelte funktioner for samtlige fagområder. Ordbogen erklæres derfor at have flg. syv grundfunktioner – som samtidig siges at være samtlige mulige funktioner (Kaufmann/Bergenholtz 1992:8):

1. reception af danske tekster
2. produktion af danske tekster
3. reception af engelske tekster
4. produktion af engelske tekster
5. oversættelse fra dansk til engelsk
6. oversættelse fra engelsk til dansk
7. information om molekylærbiologi

Inddelingen ligner, men er ikke identisk med funktionskortet ovenfor. Forskellen er tildels af terminologisk art, idet funktion nr. 3 synes at svare til min nr. 111, ligesom nr. 4 svarer til 211. 5 og 6 modsvares af mine 212 og 112. De øvrige Kaufmann/Bergenholtz-funktioner findes ikke på mit kort, fordi de i virkeligheden er monolingvale funktioner. Det ligger nemlig implicit i teksten, at der udelukkende opereres med en dansk bruger. Ordbogen bygger således på et temmelig kompliceret koncept, hvilket også berettiger den efterfølgende modificering, tydeligst i funktionen "produktion af tekster" (danske og/eller engelske?), som kaldes en "sekundær brugermulighed".

Brugerprofil

De 84 værdi 1-omtekster rummer følgende brugerspecificering:

- 1 dansksproget
 - 11 lægmand
 - 111 borger
 - 112 sprogmand
 - 1121 praktiserende
 - 1122 studerende
 - 11221 akademisk uddannelse
 - 11222 teknisk uddannelse
 - 12 fagmand
 - 121 fagets fagmand
 - 1211 praktiserende
 - 1212 studerende
 - 12121 akademisk uddannelse
 - 12122 teknisk uddannelse
 - 122 anden fagmand
- 2 fremmedsproget

Den indledende distinktion mellem brugere med dansk som modersmål og brugere med dansk som fremmedsprog ekspliciteres i mindre grad end flere af de følgende inddelinger, især når ordbogen – sådan som det er den uskrevne regel bag en dansk produceret ordbog – er henvendt til danskere. Kun et par enkelte fagordbøger er primært rettet mod indvandringsgrupper (H.Balahang 1989 og N.Balahang 1989).

Nogle fagordbøger henvender sig eksplicit til enhver (dansker) uanset grad af indsigt i det pågældende fagområde (fx Glahn 1990), men det er dog mere almindeligt, at rette opmærksomheden mod lægfolk eller fagfolk. Førstnævnte gruppe underinddeles yderligere i almindelige samfundsborgere (111) og folk med almensproglige færdigheder inden for det givne fremmedsprog (112). Sprogfolk kan underinddeles efter, hvorvidt de er færdiguddannede (1121) eller under uddannelse (1122) – og sidstnævnte gruppe yderligere efter uddannelsens art: akademisk (11221) eller lavere (11222).

En lignende underinddeling finder man under fagfolk. Nogle ord-bøger henvender sig til professionelt interesserede fra andre fag, fx har miljøordbogen MiDa87 politikere og administratorer som målgruppe sammen med fagets egne teknikere (122). Blandt fagfolk skelnes der mellem dem, der er færdiguddannede (1211) og dem, der endnu studerer (1212). Her er det den færdiguddannede gruppe, der undertiden videreinddeles efter arten af deres uddannelse: akademisk (12121) eller teknisk (12122).

Funktionerne kan kombineres på forskellig vis. Fx er det almindeligt at nævne både (interesserede) lægfolk og fagfolk som målgrupper, jf. fx Abrahamsen (1987), som er rettet mod "brugere og edb-folk", og Jenssen (1923), som gerne skulle sælge hos både "planteelskere" og

gartnere samt det akademiske ekspertklientel: botanikerne. Andre kombinerer ved at lave én målgruppe med forskellige træk, fx sprogligt ukyndige fagfolk hos Hannibal (1958). Mange fagordbøger udpeger specielt korrespondenter og oversættere/translatører som målgruppe. Det er en gruppe, som i sig selv kan ses som forenende sproglig (1121) og faglig (12122) indsigt.

Kun tre omtekster skiller sig ud ved at rumme lidt uddybende stof. Det drejer sig om Maul (1944), Jørgensen/Jordal/Andersen/Smith (1986) og Kaufmann/Bergenholtz (1992). Maul specificerer sin målgruppe lidt mere end det er almindeligt, idet han ikke bare taler om fagfolk, men om "Arbejdsledere paa Autoværksteder, Mekanikere og Lagerfolk" samt tekniske skoler.

Jørgensen/Jordal/Andersen/Smith (1986) ligger på grænsen mellem afhandling, fagordbog og termordbog⁵. Udpegningen af målgruppe ses i tæt sammenhæng med ordbogens brugsfunktioner (oversættelse og terminologisk kompetence), idet "såvel folk med en overvejende sproglig som folk med en overvejende teknisk baggrund" indgår. Det, der udmærker specielt denne omtekst, er også, at selektion og præsentation af materialet sættes i relation til målgruppen.

I pagt med den allerede omtalte intention om at tilgodese syv forskellige funktioner eller brugssituationer definerer Kaufmann/Bergenholtz (1992) også målgruppen/målgrupperne bredt:

Det har været vores ønske at udarbejde en ordbog, som kan tjene som værktøj for alle, der på den ene eller anden måde kommer i berøring med genteknologien og ved hjælp af ordbogen ønsker at skaffe sig en vis viden om faget og dets sprog. Mere konkret kunne dette være medarbejdere inden for stat, amt, kommune og i den private sektor, som i forbindelse med ændrede medicinske behandlingsmetoder, patentansøgninger, levnedsmiddelkontrol, miljøspørgsmål mv. har brug for hjælp i deres arbejde. Der er således tale om en bred vifte af personer, hvis baggrund kan være medicin, teknik, farmaci, biologi og/eller journalistik. Hertil hører også, at mange translatører, som beskæftiger sig med oversættelse af tekster med genteknologisk indhold, kan få gavn af ordbogen (Kaufmann/Bergenholtz 1992:5)

Dertil kommer, at der i forbindelse med modificeringen og den mere eller mindre skjulte prioritering af brugsfunktionerne stilles nogle

⁵ Forfatterne siger også dette selv: "Det skal allerede her understreges, at der med dette værk ikke er tale om en "ordbog" i gængs forstand, da der i værket kun behandles 109 begreber med tilhørende 340 termer." (Jørgensen/Jordal/Andersen/Smith 1986:7). Man bemærker også den typiske terminologiske onomasiologiske (fra-indhold-til-udtryk-) indfaldsvinkel.

forudsætningskrav til brugerne. Fx forudsættes der "en vis fortrolighed med videnskabelig sprogbrug, både på engelsk og dansk og et minimum af kendskab til biologi og kemi." (Kaufmann/Bergenholtz 1992:8)

Ingen af omteksterne redegør for, hvordan de har fundet frem til en bestemt målgruppe (i det omfang de altså udpeger én: 44% gør det ikke!). Der er altså ikke meget, der tyder på, at der er gjort nogen fremskridt hen imod en afdækning af "der kendte Ubekendte"!

Afsenderintention

De i alt 45 værdi 1-omtekster indeholder oplysninger om afsenderen, som jeg mener at kunne sammenfatte i flg. kort:

- 1 holdning
 - 11 deskriptiv
 - 111 registrerende
 - 112 forklarende
 - 12 normativ
 - 121 vejledende
 - 122 standardiserende
- 2 autoritet
 - 21 faglig
 - 211 praktisk
 - 212 teoretisk
 - 22 sproglig
 - 221 praktisk
 - 222 teoretisk
 - 23 pædagogisk

Redegørelsen for afsenderintentionen går i to retninger: den ene udtrykker afsenderens forhold til stof og modtager (1), den anden hans kvalifikationer for overhovedet at kunne regne med at blive taget alvorligt (2).

Underinddelingen af 1 i deskriptiv og normativ/præskriptiv er vigtig, fordi den viser, i hvilket omfang afsenderen involverer sig i forhold til sin modtager. De fleste fagordbøger er af 11-typen, hvilket indebærer, at afsenderen stiller sig betragende og beskrivende uden for sit stof. En mindre del, hovedsagelig dem der nærmer sig egentlige termordbøger, kendetegnes ved, at afsenderen selv tager ansvaret for stoffet og forlanger, at modtageren skal efterkomme de regler, han udstikker (12). Disse to grundholdninger finder man i "slapper-" og "strammerversioner": Den objektivt registrerende beskrivelse (111), fx

repræsenteret af Møllmann (1990), som understreger sin bevidste manglende hensyntagen til normativiteten i skikkelse af Det franske Akademis anbefalinger er et udtryk for streng deskriptivisme, ligesom den standardiserende holdning står for den strenge normativisme (122). Påbudene understreges fx som i InOr91⁶ med reference til DS- og ISO-standarder. Mere almindelige er de fagordbøger, der søger et kompromis mellem 11 og 12 i form af enten en forklarende deskriptivisme (112) eller en vejledende normativisme (121).

Afsenderen kan understrege forskellige slags kvalifikationer – hvilke det lønner sig at understrege må naturligvis ses i forbindelse med brugssituation og brugerprofil. Materialet tillader at skelne mellem tre forskellige slags autoritet: en faglig (21), en sproglig/ leksikografisk (22) og en pædagogisk (23). 21 er oplagt at fremhæve, når det gælder termens korrekthed i såvel udtryk som indhold; 22 når det drejer sig om fx de grammatiske og stilistiske oplysningers nøjagtighed; 23 når målgruppen er defineret som elever eller studerende, og indlæring er i højsædet. 21 og 22 kan evt. være splittet op i en praktisk (211) og en teoretisk (212) baseret indsigt. På titelbladet understreges 211 fx i HaKo23: "Skrevet af en praktisk Købmand til Brug for praktiske Købmænd", mens 212 også kan være inddraget som en instans, der kontrollerer fagleksikografernes arbejde – fx TyDa91, som dermed også er et eksempel på kombination af forskellige afsenderprofiler.

Syv ordbøger rummer stof, der kan nuancere oversigten ovenfor. Jacobsen/Toke (1955) uddyber 121 ved at understrege, at der er grænser for, hvad ordbogen kan yde, selv inden for det område, den er specialiseret i:

Vi vil gerne understrege vanskeligheden ved at oversætte varebetegnelser nøjagtigt. Oversættelsen af ordet "jernplade" afhænger for eksempel af formålet med anvendelsen. Det er umuligt at medtage dem alle i en ordbog. Vore oversættelser af varebetegnelser er derfor tænkt til brug ved anmodning om brochurer eller prøver, medens det tilrådes at foretage ordreafgivelse efter modtagelse af en prøve eller på grundlag af sælgerens brochure, varebeskrivelse el. lign. (Jacobsen/Toke 1955:Forord)

Scientologyordbogen er speciel ved at modificere 112 eller 121 i en religiøs retning:

⁶ "Den [ordbogen] er ikke udarbejdet af en professionel ordbogsredaktør, men er en alfabetiseret samling af tekniske ord, der har det officielle stempel "Dansk Standard". Og et ekstra kvalitetsstempel – mange af de tekniske ord er godkendt ikke alene europæisk, men også internationalt." (InOr91:Forord)

Scientology-ord og deres definitioner er vejen til et nyt syn på og en ny forståelse af livet. At forstå dem hjælper dig til at leve bedre. Frem for alt er denne lille ordbog overladt dig for at hjælpe dig ad sandhedens vej som er Scientology. (Hubbard 1970:8)

Eriksen/Helms/Rømer (1979) præciserer 122:

Det skal fremhæves, at de til termerne hørende definitioner kun kan være genstand for standardisering, hvad angår den begrebsmæssige afgrænsning og sammenknytning af termerne; ordlyden i definitionerne og i anden ledsagende tekst er ikke i sig selv at betragte som standardiserbar. (Eriksen/Helms/Rømer 1979:7)

og kombinerer med 121:

Som det vil fremgå, er der i enkelte tilfælde anført danske synonymmer. I sådanne tilfælde anbefales det synonym, der står først. (Eriksen/Helms/Rømer 1979:8)

Kaufmann/Bergenholtz (1992) kombinerer også forskellige holdninger. Selektion og præsentation af eksempler styres således af nogle overordnede principper om, at eksemplerne dels skal have en vejledende funktion (121, fagligt eller sprogligt), dels skal fremstå på samme måde som i kildematerialet – altså et ekstremt deskriptivt princip (111):

Vi er ikke ansvarlige for eksemplerne, hverken for indholdet eller for sprogbugen. Der vil derfor i visse tilfælde være en diskrepans mellem artiklens sproglige oplysninger og eksemplets sprogbrug [...] Således kan vi heller ikke i alle tilfælde stå inde for eksemplernes faglige korrekthed, i særdeleshed deler vi ikke uden videre hverken explicit genteknologisk-kritiske eller uindskrænket fremtidsdrømmende citater... (Kaufmann/ Bergenholtz 1992:19f)

Samme ordbog indleder sit forord med at hævde nødvendigheden af at kombinere fagspecialistens (212) kvalifikationer med sprogspecialistens/leksikografens (222). Der refereres i den forbindelse til tesaerne fra en leksikografisk kongres i Bad Homburg i 1975.

TeRe50 fremhæver sin faglige autoritet ved at give en historisk redegørelse for arbejdet i den ekspertgruppe, som har ansvaret for ordbogen. Som udvalg nedsat af Terminologicentralen under Akademiet for de tekniske Videnskaber kan autoriteten næppe blive større. Medlemmerne af udvalget nævnes ved navn, titel og institution.

EnDa83 refererer til såvel faglig som sproglig autoritet, sidstnævnte i form af Dansk Sprognævn, som har gennemset de danske termer. DaDa85, som er en dansk-engelsk og dansk-dansk dataordbog efter norsk forlæg, beskriver indgående forlæggets videnskabelighed, lige-

som også kvaliteten af den danske bearbejdning sikres af en dansk redaktør, der nævnes ved navn, grad, titel, og institution.

Fag

De fleste fagordbøger rummer et minimum af oplysninger om det fagområde, de dækker. Nedenfor har jeg fortolket disse informationer i et forholdsvist groft UDK-net:

0	Information og dokumentation
1	Filosofi og psykologi
2	Religion
3	Samfund
<3>...32	Samfundsvidenskab, statistik, politik
33	Samfundsøkonomi
34	Jura
35...39	Offentlig forvaltning, socialvæsen og forsikring, uddannelse og undervisning, metrologi, etnografi
5	Matematik og naturvidenskab
6	Anvendte videnskaber
61	Medicin
62	Teknik, alment
<62>	Teknik, alment
620	Materialeprøvning, materialekundskab, energiøkonomi
621	Maskinteknik
622...623	Minedrift, våbenindustri
624...628	Bygningsingeniørvæsen, trafikanlæg, offshore-konstruktioner, teknisk hygiejne
629	Trafikmidler
63...64	Landbrug, skovbrug, jagt, fiskeri, husholdning
65	Virksomhedsøkonomi, alment
<65>	Virksomhedsøkonomi, alment
650...651	Virksomhedsledelse, kontororganisation
654...656	Telekommunikationsdrift, transportvæsen
657...659	Regnskabsvæsen, driftsøkonomi, reklame og konsulentvirksomhed
66...69	Kemisk-teknisk industri, andre industrier, byggeri
7	Kunst og kultur
8	Sprog og litteratur
9	Historie og geografi

Dette net er velegnet som illustration af ordbøgernes fordeling på fag. Klasserne 0, 1, 2 samt 8 og 9 er faktisk ikke repræsenteret i mit værdi 1-

materiale, men jeg tager dem med for overblikkets skyld⁷. Underinddelingerne viser, at de fleste fagordbøger befinder sig inden for samfundsfagene og de anvendte videnskaber, specielt teknik og virksomhedsøkonomi.

I materialet har jeg fundet 14 omtekster, der beskriver det faglige indhold mere detaljeret. Ludvigsen (1913) og (1919) på den ene side og Jørgensen/Jordal/Andersen/Smith (1986) på den anden er modsætninger mht. afgrænsning af fagområde. Ludvigsens ordbøger er først og fremmest beregnet til oversættelse af erhvervskorrespondance, hvorfor der mere sættes på at dække i bredden end i dybden, endog i et sådant omfang at den almensproglige del af korrespondanceleksikken også omfattes:

Thi det maa man naturligvis ikke se bort fra, at paa 7–800 Sider, fordelt paa to Dele, kan man ikke vente sig alt, og et Vareleksikon er det jo ikke; de tekniske Gloser inden for den enkelte Branche gaar jeg ud fra, at Korrespondenten kender gennem Kataloger, Prislister, Fakturaer etc.; en Ordbog, hvori tillige alle de tekniske Betegnelser paa Varer og lgn. skulde findes, vilde blive flere Bind tyk. At den dansk-tyske Del er blevet noget større end den tysk-danske, ligger simpelt hen deri, at der i denne Del er blevet optaget hel Del almindeligere Gloser der mere eller mindre strejfer Handelssproget, for at det ikke skal være nødvendigt for den første den bedste Glose at have en almindelig Ordbog ved Haanden. (Ludvigsen 1913:Forord)

Jørgensen/Jordal/Andersen/Smith (1986) derimod holder sig inden for et ganske bestemt område: naturgasterminologi. Den faglige bearbejdning er meget omfattende, idet det der på ægte terminologisk vis begyndes med at etablere et universelt begrebssystem, som de russiske og danske termer så defineres efter.

Ordbøgerne fra Fonden for Fagsproglig Leksikografi ved Handelshøjskolen i København (DaFr89, DaEn90, DaTy90, FrDa90, EnDa91a og TyDa91) er skåret over samme læst, også når det gælder den faglige dækning. De skal dække det centrale ordforråd inden for "moderne teknisk sprog", som det hedder i forordet til DaFr89. I en anden omtekst, Emneforkortelser, opregnes ikke færre end 129 fagkoder (hvilket kunne tyde på en vis uoverensstemmelse mellem centrum og periferi: et oplagt emne at undersøge i en kritisk analyse).

I to ordbøger af nyere dato finder man større faglige beskrivelser. Henriksen (1991) giver en kontrastiv redegørelse for forholdet mellem

⁷ Se også Mikkelsen 1994. Klasserne 0, 1, 2, 8 og 9 findes primært beskrevet i monolingvale ordbøger.

det spanske og det danske retssystem med særligt henblik på de forskelle "der erfaringsmæssigt giver anledning til problemer i forbindelse med oversættelse mellem de to landes sprog." (Henriksen 1991:399) Kaufmann/Bergenholtz (1992) giver en introduktion til faget (genteknologi), som dels kan læses som en selvstændig, ordbogs-uafhængig tekst, dels er ment som en støtte ved ordbogsbenyttelse, når der måtte være behov for en redegørelse af den type, som man finder i større encyklopædier.

Sprog

De 56 værdi 1-omtekster giver materiale til flg. skema:

- 1 opslagsord
 - 11 ordklasse
 - 11... (de enkelte ordklasser)
 - 12 ordtype
 - 121 term
 - 122 nomen
 - 123 problemord
- 2 oplysning
 - 21 leksik
 - 211 -nym
 - 212 forklaring
 - 213 kollokation
 - 22 grammatik
 - 221 fleksion
 - 222 derivation
 - 223 komposition
 - 224 syntaks
 - 23 fonetik
 - 24 stilistik

De sproglige oplysninger vedrører dels de ord, der skal optræde som opslagsord (1), dels de oplysninger, som gives til opslagsordene (2). Under 1 kan der skelnes mellem de traditionelle ordklasser (11) og hvad jeg har valgt at kalde "ordtyper" (12). Sidstnævnte dækker lingvistiske begreber som term og nomen. Kategorien problemord møder man fx hos Rosbach/Thornfield (1981), der selekterer danske ord, hvis oversættelse erfaringsmæssigt indebærer store sproglige problemer. Nominer (122) kan nævnes som noget, der ofte bevidst fravælges, jf. citatet ovenfor fra Ludvigsen (1913), hvor varenavne ville få ordbogen til at eksplodere, men der er også ordbøger, der netop vælger at

beskrive dette stof (fx Jonsson 1988 med navne på islandske heste). For ordbøger af terminologisk karakter er det almindeligt at fokusere på substantiver (11...), mens de ordbøger, som mere tilgodeser de kommunikative funktioner reception og produktion, typisk vil inkludere flere ordklasser. Fx specialiserer Unnerup-Madsen (1989) sig i præpositionale udtryk, som er særdeles relevante ved oversættelse af erhvervsproglige tekster. Fagordbøgerne vil normalt udvælge deres stof fra et tekstmateriale (evt. et tekstkorpus), mens termordbøgerne vil basere deres selektion på faglige kriterier⁸.

2 lader sig inddele i traditionelle sprogvidenskabelige kategorier. Jeg bruger betegnelsen "-nym" (211) for en række ord, der står i et semantisk paradigmatiske forhold til opslagsordet. Med "semantisk paradigmatiske" mener jeg synonyme, antonymer, hyponymer osv., der kendetegnes ved et indholdsaseret slægtskab med de ord, som de står i -nym-forhold til. Dette forhold er af paradigmatiske art, fordi der er tale om en enten-eller-relation. Både-og-relationen (= den syntagmatiske) repræsenteres i skemaet af kollokationen (213). I bilingvale ordbøger er ækvivalenten (= det interlingvale synonym) et nærmest obligatorisk -nym-ord. 212 er den anden udbredte – i særdeleshed i monolingvale ordbøger – leksikalske oplysning, nemlig forklaringen (eller definitionen). Dertil kommer de øvrige mulige oplysningskategorier: diverse grammatiske (22), foniske (og grafiske) (23) samt stilistiske (24). Til de sidstnævnte regner jeg også leksikografiske eksempler. Oppenhejms (1933) "vendinger" hører til denne kategori.

I alt 19 ordbøger har jeg givet værdien 2. Dog ikke alle fordi de udmærker sig ved lingvistisk indsigt, jf. Hubbards interessante begrundelse for at selekttere forklaringer/definitioner frem for synonyme til oplysningssiden:

... at sætte et **andet** ord ind i stedet for det oprindelige er at forkludre det hele. Den **rigtige** fremgangsmåde er at gennemse, definere rigtigt og forstå **det** ord, der er anvendt. (Hubbard 1979:7)

Jacobsen/Toke (1955) har mere grund under sig, når de peger på, at der under ganske bestemte forhold kan være tale om manglende ækvivalens (og dermed manglende interlingval synonymi). Desuden giver de et bud på løsning af problemet uden at gribe til parafrasering i form af en forklaring:

⁸ Jeg behandler denne selektionsproblematik i Mikkelsen 1994a:197, hvor jeg skelner mellem et tekstbaseret og et vidensbaseret selektionskriterium.

I tilfælde, hvor egentlig oversættelse ikke er mulig, for eksempel ved stillinger og navne på institutioner har vi alligevel anført en glose med betegnelsen: (*omtrent*), idet korrespondenten ofte vil være tvungen til at skrive noget, der kan lede englænderens tanke i retning af det danske ord. (Jacobsen/Toke 1955:Forord)

Poulsen (1987) er en af de få, som gør særligt meget ud af ikke blot de semantiske, men også syntaktiske oplysninger. De undtagelser, der er i denne henseende, findes i erhvervsproglige ordbøger til brug for korrespondenter og oversættere, hvilket ikke kan undre, eftersom deres opgave er at fremstille sammenhængende og korrekte tekster. Poulsen beklager samtidig, at der pga. manglende forskningsinteresse for emnet simpelthen mangler viden om den danske opslagsords semantik og syntaks. Desuden berører han spørgsmålet om det empiriske grundlag (= kildematerialet), som ligeledes er mangelfuldt⁹. Det er også i erhvervs- (eller handels-) sproglige ordbøger, at man finder grammatiske og stilistiske omtekster. Poulsens ordbog rummer således oplysninger om korrekt titulering, opstilling af brev samt en tematisk ordnet redegørelse for købs- og salgsbetingelser. Claudi (1931) giver en (ganske vist temmelig primitiv) redegørelse for den grafiske side af sprog: alfabet, retskrivning og tegnsætning. Hansen (1988) indeholder et kontrastivt grammatisk afsnit. Jørgensen (1983) beskriver zoologiske nominers særegne såkaldt bi- og trinominale struktur – et kompositionsanliggende (223).

Jenssen (1923) og Abrahamsen (1987) fortæller, hvilken slags ord de ikke har selekteret som opslagsord. For førstnævntes vedkommende drejer det sig om nogle sjældent anvendte synonymmer, lokale artsnavne, slægtsnavne som ikke forekommer i kildematerialet mm. (Jenssen 1923:vi). Flg. passage fra Abrahamsen tyder på en klar selvforståelse mht. den sproglige afgrænsning:

Følgende områder er ikke forsøgt dækket af denne edb-ordbog, selv om flere ord i de forskellige kategorier er medtaget.

- forskellige virksomheders lokale jargon
- navne og forkortelser for specifikke produkter
- forkortelser
- bibliografier [!] over edb-personligheder
- navne på edb-firmaer. (Abrahamsen 1987:8)

⁹ Det skal dog noteres, at Statens Humanistiske Forskningsråd netop i slutningen af 80erne iværksatte initiativområdet Fagsproglig Kommunikation, som bla. resulterede i fremstillingen af nogle større fagsproglige tekstkorpora.

Kaufmann/Bergenholtz (1992) omtaler udførligt selektionen af såvel opslagsord som oplysninger, både til den dansk-engelske og til den engelsk-danske del. For opslagsordenes vedkommende nævnes kilde-materiale og udtagningsmetode, og for oplysningernes vedkommende sættes selektionen i relation til ordbogens funktionelle træk (brug, bruger, afsender), fx:

De enkelte ordbogsartikler indledes med **opslagsordet**, der er forsynet med en **grammatisk angivelse**, når det skønnes, at brugeren ud fra sit kendskab til dansk almensprog ikke eller ikke sikkert vil have den fornødne sprogviden, hvis han/hun vil producere en tekst under brug af det danske opslagsord. (Kaufmann/Bergenholtz 1992:10)

Undertiden kan dog manglende forekomst af tekstuel belæg betyde, at et eksempel (24) ikke anføres, selv om det funktionelle behov er der. Dette kan ses som et ekstremt udtryk for det, jeg i afsnittet om afsenderintention kaldte streng deskriptivisme. Iøvrigt er samme ordbog et eksempel på en meget bred dækning i valget af oplysninger. Den dansk-engelske del har således flg. oplysningstyper: "grammatik", dvs. fleksion (221), engelsk ækvivalent (211) – som oven i købet kan have sine egne grammatiske oplysninger tilknyttet – faglig forklaring (212), eksempel (24), kollokation (213), synonymer og antonymer (211).

Megastruktur

Jeg har fundet 46 værdi 1-omtekster til belysning af den mega-strukturelle selvforståelse. Ved megastruktur forstår jeg disponeringen af de største af ordbogens komponenter: diverse omtekster og hoved-del(e).

- 1 hoveddel
 - 11 én
 - 12 flere
- 2 omtekst
 - 21 forord
 - 22 indholdsfortegnelse
 - 23 forkortelser
 - 24 grammatik
 - 25 fagbeskrivelse
 - 26 illustrationer/billeddel
 - 27 tekstdel
 - 28 uregelmæssige verber
 - 29 register/indeks
 - 30 bibliografi

Kortet viser den basale opdeling mellem den obligatoriske, ordbogs-konstituerende hoveddel og de mere fakultative omtekster. Omteksterne kunne evt. indledende opdeles efter disses placering i forhold til hoveddelen(e), altså i for-, mellem- og bagtekst. En sådan skelnen optræder dog ikke i de selvforståelser, som ligger til grund for kortet, hvorfor der udelukkende nævnes eksempler på de typer af omtekster, der forekommer. Rækkefølgen svarer nogenlunde til den typisk forekommende.

Flere hoveddele (12) finder man i fx bilingvale ordbøger, der tjener såvel reception som produktion. Fryds revisionsordbøger er eksempel herpå – omend brugsfunktionerne kun fremgår implicit. Pedersen (1940) er en hybrid mellem bilingval og polylingval ordbog, idet den har fire hoveddele: tysk-dansk, engelsk-dansk, fransk-dansk og dansk-tysk/engelsk/fransk: et ikke usædvanligt megastrukturelt koncept. Et andet ganske hyppigt koncept er en monolingval del bestående af danske lemmata (= strukturerede opslagsord) med tilhørende forklaringer/definitioner på dansk og en bilingval del indeholdende lemma og ækvivalent. Konceptet er almindeligt i termordbøger, men også i andre slags ordbøger, hvor funktioner og materiale kan være så forskelligartede, at leksikografen foretrækker at præsentere stoffet adskilt. I Oppenheim (1933), A.Moth-Lund (1933), D.Moth-Lund (1933) og Lohmann (1956) er stoffet så forskelligt, at det foretrækkes placeret i hver sin hoveddel: en bilingval sætningsbog og en bilingval ordliste.

Det kan være vanskeligt at skelne skarpt mellem 12 og 11+29, men der tales også i mange tilfælde om en registerdel, som kun har en hjælpefunktion i forhold til en hoveddel. Når hoveddelen er systematisk ordnet, sådan som det er tilfældet i mange termordbøger, er det nødvendigt med en alfabetisk indgang i form af et register. Sådanne

termordbøger er ofte enten monolingvale eller polylingvale, men der findes også bilingvale, fx DsEl69. Samme behov for et alfabetisk register finder man fx i Stürup/Eilertzen (1977), en menuguide med en tematisk ordnet hoveddel. Henriksen (1991) er et eksempel på, at en omtekst, den tidligere omtalte faglige kontrastive oversigt, i sig selv forsynes med et register.

Nogle ordbøger rummer tekstdele (27). I de ovenfor nævnte sætningsbøger (Oppenheim 1933 osv.) finder man fx et afsnit med eksempler på breve. Det er også oplagt for menuguiden at aftrykke et fransk spisekort fra Alsace. – Alternativet ville være at præsentere teksterne opsplittet som stilistiske eksempler i de enkelte ordbogsartikler.

Der er en tendens til bevidst at undgå for mange omtekster. JoVe89, som først og fremmest behandler engelske lemmata rummer i sin hoveddel også danske henvisningslemmata, dvs. sådanne lemmata som ikke rummer nogen mikrostrukturel angivelse ud over en henvisning til et andet lemma. Denne fremgangsmåde er konsekvent, hvilket reelt vil sige, at der er tale om, at et dansk register til den engelske hoveddel er blevet integreret i denne¹⁰.

Fire ordbøger har værdien 2. Ludvigsen (1913) og (1919), fordi der er tale om et unikt koncept, eftersom ikke alene den dansk-tyske (henholdsvis dansk-engelske), men også den tysk-danske (henholdsvis engelsk-danske) hoveddel er tænkt som bistand til den bruger, som oversætter fra dansk til tysk (/engelsk). Altså har begge dele en produktiv funktion, jf. omtalen i afsnittet om brugssituation. Den udførlige omtale af stoffets disponering i Jørgensen/Jordal/Andersen/Smith (1986) er interessant som eksempel på en typisk terminologisk bestemt megastruktur. Kaufmann/Bergenholtz (1992) forklarer i forordet og afsnittet "Informationer om ordbogens opbygning og baggrund" bogens opbygning og meningen med de enkelte afsnit. Afsnittet er specielt, fordi det ikke er rettet til ordbogens kernebruger, men til andre leksikografer.

Makrostruktur

¹⁰ Man kan undre sig over, at denne ganske radikale og utraditionelle løsning ikke begrundes nærmere – i hvilket fald jeg ville have givet omteksten værdien 2. Beskrivelsen lyder lakonisk: "Ordbogen er ordnet alfabetisk, således at uanset om opslagsordet er dansk eller engelsk, slås det op i samme alfabet. [...] Er opslagsordet dansk, henvises der til et eller flere engelske opslagsord. [...] Er opslagsordet engelsk vil artiklen se ud som følger ..." (JoVe89:5)

56 ordbøger har værdien 1 for makrostruktur. Makrostruktur er betegnelsen for den måde de strukturerede opslagsord, lemmata, er ordnet indbyrdes.

- 1 alfabetisk
- 2 systematisk

Til trods for beskrivende omtale i de ovennævnte ordbøger kan der ikke spores nogen synderlig metaleksikografisk bevidsthed hos de praktiserende leksikografer om dette spørgsmål. Det skyldes sikkert, at fx den alfabetiske ordning af lemmata anses som et selvfølgeligt og mindre vigtigt anliggende. Oftest konstateres blot, at opslagsordene i den pågældende ordbog er alfabetisk ordnet. Af samme grund er det ikke særlig svært at finde eksempler på uheldig og inkonsekvent ordning i ordbogsmaterialet¹¹.

Den alfabetiske makrostruktur beskrives i enkelte ordbøger lidt nøjere. Fx siges i ordbøgerne fra Fonden for Fagsproglig Leksikografi:

Opslagsordene står i alfabetisk orden, dog er nogle flerleddede opslagsord anført under et andet led end det første, hvis dette andet led anses for det centrale led eller det led, hvis oversættelse formodes at volde problemer. [...] Flerleddede underopslagsord er alfabetiseret efter det første led, idet der ses bort fra hovedopslagsordet. (DaEn90)

Der er et par ubekendte i denne formulering, som ikke uden videre skaber klarhed, men det peger i retning af det, man i metaleksikografien kalder et redeordningsprincip. Det betyder i praksis, at man skal finde "selvrelativ adresse" under "adresse", men alfabetisk ordnet inden for artiklens rammer mellem "indirekte adresse" og "symbolsk adresse". Derimod skal man finde "adresserbart punkt" som selvstændigt (hoved)lemma, placeret mellem "adresse" og "adressere". Mod-sætningen til dette princip er det strengt alfabetiske, som Kaufmann/Bergenholtz (1992) beskriver:

Alle opslagsord er ordnet i en **strengt alfabetisk rækkefølge** uden hensyntagen til særtegn, fx bindestreg, apostrof eller tal, som kan være

¹¹ Spørgsmålet er imidlertid, om det betyder så forfærdelig meget for muligheden for genfindning. Paradoksalt nok er makrostruktur et rigt udforsket emne inden for den teoretiske metaleksikografi, specielt i den kontinentale strukturalistiske tradition, som er stærkt repræsenteret i fx WöDi89–91. Inkongruensen mellem det, som henholdsvis praktikere og teoretikere finder (u)væsentligt, kunne tyde på, at forskerne har et forklaringsproblem.

en del af ordet. Dog anføres ord indeholdende særtegn efter ord uden særtegn. (Kaufmann/Bergenholtz 1992:15)

– eksemplificeret i rækkefølgen

G
G1
G2
galle
gamet
gap
gapped duplex
gaskromatografi
G-bånd
GC
G+C
GC-box.

Ved flerordstermer bruges den såkaldte "ord-for-ord"-variant af den strenge alfabetisering. "Tegn-for-tegn"-princippet ville give rækkefølgen

embryo
embryo cell
embryogenesis
embryo transfer

– mens ord-for-ord-princippet giver

embryo
embryo cell
embryo transfer
embryogenesis

Jacobsen/Toke (1955) har ønsket at spare på pladsen for at mindske den tid, det tager at slå op i bogen. Det har de gjort dels ved en stram selektion, dels ved "en uortodoks forkortning, der ikke følger stavel-sedeling og ordgrupper" (Jacobsen/Toke 1955:Forord). I realiteten er der tale om det, som man i dag kalder nicheordningsprincippet. I stedet for at opføre fx

accept
acceptant
acceptbog
acceptkredit
acceptprovision

acceptvægning

som selvstændige lemmata anbringer man dem alle i samme artikel med "accept" som hovedlemma med resten i alfabetisk orden

accept [...]

-ant [...], -bog [...], -kredit [...], -provision [...], -vægning [...].

Princippet følges dog ikke fuldt ud, idet verbet "acceptere" ikke puttes ind mellem "-bog" og "-kredit", men anføres som selvstændigt lemma, alfabetisk placeret mellem "accept" og "accidenstrykker", muligvis fordi der er temmelig mange oplysninger knyttet til "acceptere".

Termordbøger tager typisk udgangspunkt i en systematisk orden. Samtidig kan der være internationale hensyn at tage. Det er fx tilfældet i Eriksen/Helms/Rømer (1979), som udelader nogle forældede termer fra det engelske forlæg, men iøvrigt bevarer samme løbenummerering som forlægget. På denne måde opretholdes forbindelsen til dette, men den danske ordbogs makrostruktur bliver hullet pga. udeladelserne, ligesom den oprindelige emneordning mistes! Dertil kommer, at helt nye tilføjede afsnit er ordnet alfabetisk!

Mikrostruktur

Det kan være vanskeligt at opretholde en skarp grænse mellem mikrostruktur og sprogaftsnittet, specielt dets oplysningsafdeling (se ovenfor). De enkelte sproglige kategorier indgår nemlig som **substans** i mikrostrukturens forskellige **fremtrædelsesformer**:

- 1 elementer
 - 11 lemma
 - 111 komprimering
 - 12 angivelse
 - 121 komprimering
 - 13 kvalifikator
 - 131 glosse
 - 1311 komprimering
 - 132 markering
 - 1321 komprimering
 - 133 kotekst
 - 1331 komprimering
- 2 strukturer
 - 21 program
 - 22 adressering
 - 23 gruppering
 - 231 prioritering
 - 24 polysemi/homonymi
- 3 strukturmarkører
 - 31 typografi

Skemaet fortolker selvforståelsesoplysningerne fra de i alt 83 ordbøger med værdi 1-omtekster. Overordnet skelner jeg mellem stoffet i form af de formaliserede elementer, strukturerne mellem elementerne og de markører, der viser de strukturelle relationer.

Elementerne (1) kan videreinddeles i det element, lemmaet (11), man slår op for at få yderligere oplysninger, de oplysninger man søger: angivelserne (12) samt de informationer, som supplerer 11 og 12 i en eller anden henseende ved at fortolke dem (131), relatere dem til en encyklopædisk/faglig kontekst (132) eller sætte dem ind i en tekstuel, sproglig sammenhæng (133). Alle elementerne kan udtrykkes på forskellig vis: fra fuldforn til maksimalt komprimeret form.

Strukturerne (2) kan inddeles i et mikrostrukturelt program (21), som er et sæt regler for, hvordan man behandler forskellige typer af elementer; en adressering (22), som er en relation mellem beskrevet og beskrivende; en gruppering (23) af elementer af samme slags samt polysemi/homonymi (24), som er en relation mellem to elementer, der er identiske i én henseende, men forskellige i en anden.

Endelig er der de udtryksformer, som strukturerne gøres synlige i: strukturmarkørerne (3).

Lemmaet indgår som element i både makro- og mikrostruktur. Lemmaet er det strukturerede opslagsord: det som man vælger skal være indgang til informationerne i ordbogsartiklen. Struktureringen består i, at man vælger en bestemt form af de enkelte ordklasser (når der er tale om ord med flere mulige former), fx nominativ singularis af

substantiver og infinitiv af verber, og lader denne form repræsentere hele ordet. Mulighederne for at komprimere lemmaets udtryksform har vi allerede set et eksempel på ovenfor i form af den alfabetiske nichestruktur.

Angivelserne kan bestemmes som de sproglige oplysninger, der er tænkt som den information, brugeren søger. Substansen kan være alle de kategorier, der er nævnt som den sproglige dimensions oplysninger, og der kan være tale om forskellige former for komprimering af udtrykket. Mest oplagt er det måske i den grammatiske angivelse, hvor en enkelt kode kan indplacere ordet entydigt i det grammatiske system. Vil vi vise, hvordan et ord bøjes, er det under normale omstændigheder for voldsomt at nævne hver eneste form (selv om sådanne ordbøger også findes!). I stedet kan man med et enkelt bogstavs eller et enkelt tals reference til en grammatisk oversigt slutte sig til samtlige ordets former.

Kvalifikatorerne er oplysninger, som præsenteres som uselvstændige informationer. Deres eksistensberettigelse er at præcisere det lemma eller den angivelse, som det knytter sig til (: er adresseret til). Præciseringen kan ske som henholdsvis glosse, markering eller kotekst, og også her er der mulighed for komprimerede udtryksformer.

Programstrukturen er det mønster/de mønstre, som ordbogsartiklerne følger, hvis de udarbejdes på en velovervejet og konsekvent måde. Adressering er en relation, som siger, hvilke informationer der hænger sammen. Oftest er størrelser, der er placeret ved siden af hinanden, også knyttet sammen vha. en sådan relation; men adresseringsrelationer kan også forekomme mellem rumligt adskilte del, jf. hoved+hale-strukturen, som man finder hos fx Gubba (1987):

De fleste mere komplekse opslagsord indledes med en kort oversigt med angivelse af de forskellige betydninger; derefter følger en samling eksempler, som skal tjene til at lette brugeren korrekt anvendelse af opslagsordet på målsproget. (Gubba 1987: Kort vejledning)

Gruppering er der fx tale om, når der er flere ækvivalenter til samme lemma. Grupperingen kan være uspecificeret/udifferentieret eller der kan bestå en prioriteringsrelation, fx i form af en regel, der siger, at den førstnævnte ækvivalent er den "bedste" i en bestemt henseende og dermed den, man bør vælge, hvis der ivotrigt ikke er noget, der taler imod det.

Polysemi- og homonymiproblemet findes både i lemma og angivelse. Ved lemmatisering er det vigtigt at beslutte sig for, hvordan man vil behandle/præsentere homonymer og polysemer: som selvstændige

lemmata eller som ét lemma, hvis videre afklaring er et spørgsmål om monosemering (entydiggørelse) vha. kvalifikatorer.

Strukturmarkørerne bruges fx til at adskille enkeltbetydningerne til et polysemt lemma (fx ved nummerering af disse) – eller til at markere homonyme lemmata (fx ved et lille hævet ciffer, der viser, at der er flere ord med samme lemmatiske form.

Blandt de 25 værdi 2-omtekster vil jeg nævne nogle enkelte. Jacobsen/Toke (1955) gør en del ud af at forklare parentesens funktion som komprimeringsmiddel:

Parentes i engelsk tekst betyder enten: at det, der står i parentesen, kan udelades:

form a (proper) quorum

læses: form a quorum *eller* form a proper quorum

bjærgning salvage (operation)

læses: **bjærgning** salvalge *eller* **bjærgning** salvage operation

eller: at parentesen viser en variant:

order (form) note

læses: order form *eller:* order note

acetate (sugar) of lead

læses: acetate of lead *eller:* sugar of lead

keen (severe) competition

læses: keen competition *eller:* severe competition (Jacobsen/Toke 1955)

Synonymer undgås ofte bevidst i termordbøger, og her er Eriksen/Helms/Rømer (1979) ingen undtagelse. Når de undtagelsesvist alligevel forekommer er de klart nedprioriteret:

Som det vil fremgå, er der i enkelte tilfælde anført danske synonymer. I sådanne tilfælde anbefales det synonym, der står først. Af overskuelighedshensyn er synonymer i øvrigt kun anført ved hovedtermen og udeladt i alle sammensætninger. Engelske synonymer er medtaget som anført i IFIP-ICC ordbogen. (Eriksen/Helms/Rømer 1979:8)

Hasselbalch/Neal/Hasselbalch (1984) ønsker tilsyneladende ligestilling, når der er flere ækvivalenter: de vælger at opføre dem i alfabetisk orden!

Poulsen (1987) er meget omhyggelig med at redegøre for strukturmarkører i et særligt afsnit "De anvendte typers og enkelte tegns betydning". I et andet afsnit af vejledningen "Forklaring af en ordbogsartikel" dissekerer han en typisk ordbogsartikel for at vise, hvor mange informationer der kan hentes ud af den, hvis man sætter sig ind i forkortelser (= komprimerede udtryksformer) og typografiske konventioner (= strukturmarkører).

I de tekniske ordbøger fra Fonden for Fagsproglig Leksikografi bruges fagmarkeringerne også som strukturmarkører, eftersom artikler for polyseme lemmata ordnes netop efter fagområde, idet evt. generelle betydninger dog kommer allerførst.

Kaufmann/Bergenholtz (1992) gør en del ud af, at centrale oplysninger i artiklerne fremtræder tydeligt. Fx bruges en prik til at markere, hvor eksemplerne begynder, mens en trekant signaliserer kollokation, et lighedstegn synonym og et ulighedstegn antonym.

Mediostruktur

Som sidste tilgængelighedsindikator vil jeg kort omtale mediostrukturen eller "henvisningsstrukturen". I forhold til flere af de andre indikatorer er det dog sparsomt, hvad der er af selvforståelsesoplysninger at hente.

- 1 retning
 - 11 fra
 - 111 lemma
 - 112 angivelse
 - 113 omtekst
 - 12 til
 - 121 lemma
 - 122 angivelse
 - 123 omtekst
 - 124 ekstern tekst
- 2 type
 - 21 se
 - 22 se også

De vigtigste oplysninger i de 21 værdi 1-omtekster går på henholdsvis henvisningens retning (1) og dens type (2). 1 kan underinddeles efter den lokalitet, der henvises fra (11), henholdsvis til (12). Kombinerer man fra og til, vil man se, at der for det første henvises **internt** i hoveddelen til et andet lemma eller en anden angivelse i en artikel, og for det andet **eksternt** fra hoveddel til omtekst eller vice versa, eller for det tredje eksternt i betydning ud af ordbogen, fx til en kildesamling.

Efter type skelnes der mellem de rene se-henvisninger (21) og de supplerende se også-henvisninger (22). Førstnævnte er den, man finder ved henvisningslemmata, der kendetegnes ved, at den ikke er tilordnet nogen angivelse. Det er også denne type, der optræder i de særlige henvisningsomtekster: registrene. Se også-henvisningerne bruges fx fra en angivelse til en omtekst, hvor der kan hentes yderligere oplysninger – eller fra et ord, der forekommer i en definitionsangivelse, og som selv er lemmatiseret i ordbogen.

I termordbøger er det almindeligt at henvide fra varianter og synonymer til den primære term. Kun dér vil termen fx blive defineret. Blandt de 8 værdi 2-omtekster er Jørgensen (1983) et sådant tilfælde.

I Kaufmann/Bergenholtz (1992) er brugen af henvisninger så hyppig, at de i omteksten kan skrive:

Ordbogsartiklerne afsluttes som regel med **henvisninger** til andre ordbogsartikler og/eller til den faglige indledning. (Kaufmann/Bergenholtz 1992:11)

og videre fastsættes principperne anvendelsen af henvisninger i et særligt afsnit:

Henvisninger findes kun i den dansk-engelske ordbogsdel. Henvisninger indledes med en pil -> som symbol, og der adskilles vha semikolon [når der er flere henvisninger, HKM] [...] Der gives tildels henvisninger i de tilfælde, hvor vi har de såkaldte henvisningsopslagsord, som kun er anført for at hjælpe brugeren hen til det mere brugte fagord. I andre tilfælde henvises der også til særligt relevante fagudtryk, der har betydning for forståelsen af det pågældende opslagsord. Endelig finder der henvisninger til særligt relevante paragraffer i den faglige indledning. [...] Der anføres højst fem henvisninger til andre opslagsord. De bliver anført på følgende måde: den vigtigste henvisning angives først, derefter følger de øvrige henvisninger i alfabetisk rækkefølge, til sidst står dog altid henvisningen/henvisningerne til den faglige indledning. (Kaufmann/ Bergenholtz 1992:23)

Afslutning

Hensigten med at se nærmere på omteksterne i de 155 bilingvale fagordbøger var at undersøge de skriftligt nedfældede overvejelser, som leksikograferne har gjort om processen fra idé, koncept og udarbejdelse frem til det færdige ordbogsprodukt. I dette empiriske materiale finder man eksplicite udtryk for den teoretiske selvforståelse, som hver enkelt ordbog bygger på. Dette materiale er værdifuldt i to henseender: For det første er det et godt udgangspunkt for afdækning af den samlede selvforståelse, der ligger bag den enkelte ordbog. Selvforståelsen, den eksplicite plus den implicite, er vigtig, hvis man vil evaluere en ordbog på dens egne præmisser. For det andet – og det er det, jeg har fokuseret på i denne artikel – kan den samlede eksplicite selvforståelse fra de 155 ordbøger ses som en repræsentation af leksikografernes viden om, hvad der skal til for at fremstille en god ordbog. De ni undersøgte kategorier er valgt ud, fordi jeg betragter dem som leksikografernes vigtigste bud på, hvordan ordbøger bliver anvendelige,

pålidelige og tilgængelige – tre krav, som vi som brugere med rimelighed kan stille til de ordbøger, vi bruger vores penge og tid på. Den afdækkede leksikografiske viden kan tjene som fundament og sammenligningsgrundlag, når man skal vurdere konkrete ordbøgers kvalitet. Endvidere kan den bruges som inspiration, når man på grundlag af et mangelfuldt eksplicit selvforståelsesmateriale skal uddrage den implicitte for at kunne danne sig et billede af den samlede selvforståelse.

Ordbogsmaterialet med tildelte points

Rækkefølgen af oplysninger følgende:

id * brugssituation (a) * brugerprofil (b) * afsenderintention (c) * fag (d) * sprog (e) * megastruktur (f) * makrostruktur (g) * mikrostruktur (h) * mediostruktur (i).

	a	b	c	d	e	f	g	h	i
Abrahamsen 1987	1	1	1	1	2	1	1	1	1
Am/Am 1984	1	1	0	0	1	0	0	1	0
AmAu60	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Arguimbau 1992	1	1	0	1	1	0	1	1	0
AtOr72	0	1	0	1	0	0	0	0	0
Bach/Florant 1987	1	0	0	0	0	0	0	1	0
Bailey 1972	1	0	0	1	1	1	1	1	1
Bakker 1958	1	1	0	1	0	1	1	0	0
Balahang H. 1989	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Balahang N. 1989	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Bech 1969	0	0	1	1	0	0	0	0	0
Behrens 1972	1	1	0	1	1	1	1	1	1
Bolt 1988	1	1	0	1	0	0	1	1	2
Bondy/Jensen/Jørgensen/Keiding/ Kristensen 1982	1	1	1	2	1	0	1	1	0
Bredsdorff 1960	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ByAn86	2	1	1	1	0	0	0	0	0
Chiffre 1976	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Christensen/Sibbernsen 1988	1	1	1	1	1	1	0	1	0
Christensen 1981	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Claudi 1931	1	1	0	0	2	0	0	0	0

Conradsen 1984	1	1	0	0	1	0	1	0	0
Crewe/Mogensen 1992	1	1	0	1	2	1	1	2	0
Cristofoli/Kock 1983	1	1	0	0	0	0	0	1	0
DaDa85	1	1	2	1	2	1	1	1	1
DaEn67	1	1	0	1	1	0	0	0	0
DaEn79	1	1	0	1	0	0	0	1	0
DaEn82a	1	0	1	1	0	0	1	1	0
DaEn83	0	0	1	1	0	0	1	1	1
DaEn90	1	0	0	2	1	0	2	2	1
DaFr89	0	0	0	2	0	0	2	2	0
DaLa77	1	1	0	0	0	1	0	0	0
Dalhoff/Grell 1990	1	1	0	1	1	1	1	1	1
Dang 1985	0	0	0	0	0	0	0	1	0
DaTy90	1	0	0	2	1	0	2	2	0
DsEl69	0	0	1	1	0	1	1	2	0
DsIn72	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Einersen 1966	1	0	0	0	0	0	0	0	0
EnDa60	1	1	1	0	0	0	0	0	0
EnDa69	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EnDa72	1	1	0	1	0	0	0	0	0
EnDa78	0	1	0	0	0	0	0	0	0
EnDa79	1	1	1	2	0	0	1	1	0
EnDa83	0	0	2	1	1	0	1	1	1
EnDa85	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EnDa88	1	1	0	1	1	1	1	1	0
EnDa91	1	1	1	1	1	1	1	1	0
EnDa91a	1	0	1	2	1	0	2	2	0
EnOr70	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Eriksen/Helms/Rømer 1979	1	1	2	2	1	1	2	2	2
Eskildsen 1931–32	1	0	0	0	1	0	0	0	0
FaDa92	1	1	1	1	1	0	0	1	0
FaDa92a	1	1	1	1	1	0	0	1	0
Forbert/Fredensborg/Lemire 1980	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Frank 1984	1	1	0	1	1	0	0	2	2
FrDa90	1	0	0	2	1	0	2	2	0
Fryd 1974	1	0	1	1	0	1	0	1	0
Fryd 1977	1	0	0	1	1	1	0	1	0
Fryd 1990	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Galindo 1979	1	1	0	1	1	0	1	2	0
Galindo 1989	1	1	1	1	1	0	0	1	0
Galindo 1990	1	1	1	1	1	0	0	1	0
GjDa23	0	0	0	0	1	1	0	1	0
Glahn 1990	1	1	0	1	0	1	1	1	1
GrDe91	1	1	0	1	1	1	0	1	0
Gubba 1984	0	1	0	1	0	0	1	1	1
Gubba 1987	1	1	0	1	1	0	1	1	1

Haffner 1976	1	0	0	1	0	0	0	1	0
HaKo23	0	1	1	0	0	0	1	0	0
Hannibal 1958	0	1	0	1	1	0	0	0	0
Hansen 1988	1	1	1	0	2	1	2	1	1
Hansen/Hinrichsen 1968	0	1	1	1	0	0	0	1	0
Hansen 1974	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Hansen 1985	0	0	0	1	0	0	0	1	1
Hansen 1957	0	1	1	1	1	1	1	2	1
Hasselbalch/Neal/Hasselbalch 1984	1	1	0	1	2	0	1	2	0
Hauschildt 1988	0	1	1	1	2	0	1	2	0
Henriksen 1988	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Henriksen 1991	2	1	1	2	1	1	1	2	2
Hjort 1977	1	0	0	1	0	1	0	0	0
Hubbard 1970	1	1	2	0	2	0	0	2	0
ImSt87	1	1	1	1	2	0	0	1	0
InFi90	0	0	1	0	1	0	0	1	2
InFo83	0	0	0	1	0	0	0	1	0
InOr91	1	0	1	1	0	0	1	1	1
InRo70	0	0	0	0	0	0	1	0	0
InTo72	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jacobsen/Toke 1955	1	1	2	1	2	0	2	2	0
Jensen 1923	1	1	1	1	2	0	1	2	2
Jochumsen 1983	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Jonsson 1988	0	0	0	0	1	0	0	1	0
JoVe89	1	1	0	0	1	1	2	2	1
Jørgensen/Jordal/Andersen/Smith 1986	1	2	1	2	2	2	2	2	0
Jørgensen 1983	1	0	0	1	2	1	1	1	2
Kaufmann/Bergenholtz 1992	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Koch 1982	1	0	1	1	1	0	0	1	0
Krogh-Hansen 1985	1	1	1	1	1	1	0	1	1
KuFø13	1	0	0	1	0	0	1	0	0
Kønig/Ottesen 1901	1	0	0	0	1	0	0	1	0
LaLe91	1	1	0	1	1	0	0	1	0
Lange 1941	0	0	0	0	0	0	1	2	0
Larsen 1914	0	0	0	1	0	0	1	1	0
Lassen 1964	1	1	0	1	0	0	1	0	0
Linder 1965	0	0	1	1	1	0	0	1	0
Lohmann 1956	1	1	0	1	0	1	1	1	0
Ludvigsen 1913	2	1	0	2	2	2	0	1	0
Ludvigsen 1919	2	1	0	2	2	2	1	1	0
Maul 1944	2	2	0	1	1	0	0	1	1
MaVæ91	1	1	0	1	1	0	0	1	0
Merrild 1941	1	1	0	1	0	0	0	1	0
Messerschmidt 1968	1	1	0	1	0	1	1	1	0
MiDa87	1	1	0	1	0	0	0	0	0
Mohamad 1989	1	0	0	0	0	0	0	0	0

Moth-Lund A. 1933	1	1	1	1	0	1	0	1	0
Moth-Lund D. 1933	1	1	1	1	0	1	0	1	0
Møllmann 1990	1	1	1	1	0	1	1	1	0
Nellinge 1974	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Nielsen 1979	0	0	0	1	1	1	1	1	0
Nielsen 1975	1	1	1	0	1	0	0	1	0
NyLi86	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nørager 1987	1	0	0	1	1	1	0	1	0
Oppenheim 1933	1	1	0	0	1	1	1	1	0
Oppenheim 1954	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OrEc77	1	1	0	1	1	0	1	1	1
Pedersen 1940	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Porsild 1974	1	1	0	1	0	0	1	1	0
Porsild 1986	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Poulsen 1987	1	1	1	1	2	1	1	2	0
Rosbach/Thornfield 1981	1	1	1	0	1	0	0	1	0
Rousing 1976	0	0	0	0	2	1	0	0	0
Scheller 1913	0	0	0	1	0	0	0	0	0
SkDa65	1	1	1	0	0	0	0	0	0
SkDa68	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Skibsted 1971/1980	1	1	1	1	0	0	1	2	0
Skjerk 1974	1	1	0	1	0	1	0	0	0
Skjerk 1991	1	1	1	0	0	1	1	1	0
Stürup/Eilertzen 1977	1	1	0	1	0	1	0	1	0
Søndergaard 1987	0	0	0	1	1	0	1	1	0
TeLe68-77	1	1	1	1	0	0	0	0	0
TeOr87	0	0	0	1	1	0	1	2	0
TeRe50	0	0	2	1	0	1	0	1	1
Terkelsen 1977	1	0	0	1	0	0	0	1	0
Thagesen 1985	0	1	1	0	0	1	0	1	0
Thordal-Christensen 1991	1	1	0	1	2	1	0	1	0
TiPI77	0	0	0	0	0	1	0	0	0
TyDa69	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TyDa91	1	0	1	2	0	0	2	2	0
Unnerup-Madsen 1989	1	1	0	1	1	0	1	1	0
Unnerup-Madsen 1991	1	1	0	1	1	1	0	1	0
Vesterli 1988	1	1	1	1	0	0	0	1	0
Warrern 1983	0	0	0	1	1	0	1	1	0
Warrern 1984	0	0	0	1	1	0	0	1	0
Warrern 1986	0	0	0	1	1	0	1	1	0
Warrern 1988	0	0	0	1	1	0	1	1	0
Ærsøe 1926	0	0	0	1	0	0	0	0	0
ØkOr86	1	1	0	1	0	0	1	1	0

Analyserede fagordbøger

- Abrahamsen 1987 = John Abrahamsen: *Gads edb ordbog*. København: Gad.
- Am/Am 1984 = Marie-Jehanne Am/Willi Am: *Mad i Frankrig. Mad-ordbog, fransk/dansk, dansk/fransk*. Brabrand: Eget forlag.
- AmAu60 = *950 amerikanske-engelske automobil-fagudtryk oversat til dansk*. General Motors International A/S, Service-Afdelingen 1960 [ca.].
- Arguimbau 1992 = Damián Arguimbau: *Forlagsordbog. Dansk-engelsk, engelsk-dansk*. København: Forening for Forlagsfolk.
- AtOr72 = *Atomordbog*. Red.: T. Bjerge. Risø: Atomenergikommissionen. Forsøgsanlæg Risø 1972.
- Bach/Florant 1987 = Helmut Bach/Jørgen Florant: *Luftfartsteknisk ordbog: engelsk-dansk (2.udg.)*. København: Jernindustriens Forlag.
- Bailey 1972 = Ib Emil Bailey: *Dansk-engelsk handels- og fagordbog for erhvervslivet, administrationen og forvaltningen*. København: Schønberg.
- Bakker 1958 = André F. Bakker: *Here you are (teknisk lommeordbog eng.-da. og da.-eng.)*. København: Teknologisk institut.
- Balahang H. 1989 = Hani Balahang: *Dansk-persisk medicinsk ordliste*. Århus: Forskel lighed.
- Balahang N. 1989 = Noori Balahang: *Dansk-arabisk medicinsk ordliste*. Århus: Forskel lighed.
- Bech 1969 = Per Otto Bech: *Regnskabs- og revisionsudtryk. Engelsk-dansk, dansk-engelsk*. København: Gyldendal.
- Behrens 1972 = Thorkild Behrens: *Media-leksikon. Dansk-engelsk, engelsk-dansk*. København: Chr. Erichsen.
- Bolt 1988 = Dieter Bolt: *Min edb-ordbog (1. udg., 1. opl.)*. Red.: Poul Erik Jensen. København: Munksgaard.
- Bondy/Jensen/Jørgensen/Keiding/Kristensen 1982 = Vivian Bondy/Hans Jensen/Kurt Jørgensen/Jens Th. Keiding/Bente Kristensen: "Dansk-engelsk ergonomi-glosar" (1. udg.). I: *DS Informationsblad* 16. Hellerup: Dansk Standardiseringsråd.
- Bredsdorff 1960 = Ruth Bredsdorff: *Bygge-ordbog. Dansk-engelsk, engelsk-dansk*. København: Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck.
- ByAn86 = *Bygge- og anlægsteknisk ordbog, 1-4 (1-2: Dansk-engelsk, 3-4: Engelsk-dansk)*. Red.: Jørgen Høedt. København: IFF 1986.
- Chiffre de 1976 = Leonardo de Chiffre: *Gloسلiste i teknisk sprog til brug for EA/ED-studiet. Dansk-italiensk, italiensk-dansk*. København: Handelshøjskolen.
- Christensen/Sibbernsen 1988 = Benny Winther Christensen/Bente Sibbernsen: *Handelsfaglig ordbog. Dansk-engelsk*. Horsens: Åløkke.

- Christensen 1981 = Flemming Christensen: *Definitioner og ordforklaringer til farmakologi* (Nyt opl.). Århus: Aarhus Odontologiske Boghandel.
- Claudi 1931 = Alb. Claudi: *Kortfattet Dansk-Engelsk Ordsamling, udarbejdet til Brug ved Forberedelsen til den udvidede Maskinisteksamen og tekniske Skoler*. København: Saxtorph-Beck.
- Conradsen 1984 = Inger Conradsen: *Økonomisk ordbog. Dansk-italiensk, italiensk-dansk* (1. udg.). Hørsholm.
- Crewe/Mogensen 1992 = Inger Maria Crewe/Anne Dorte Mogensen: *Handelsfaglig ordbog, dansk-spansk* (1. udg.). Horsens: Åløkke.
- Cristofoli/Kock 1983 = Mirella Cristofoli/Merete Kock: *Glosar i kommercielt sprog. Dansk-italiensk*. København: HHK.
- DaDa85 = *Dansk dataordbog*. Red.: Carlos Mora-Jensen. Ølstykke: Medicinsk forlag 1985.
- DaEn67 = *Dansk-engelsk civilforsvarsordbog*. København: Civilforsvarsstyrelsen 1967.
- DaEn79 = *Dansk-engelsk ordbog for civilforsvaret og det civile beredskab* : Civilforsvarsstyrelsen 1979.
- DaEn82a = *Dansk-engelsk uddannelsesterminologiliste*. København: Undervisningsministeriet. Det internationale kontor 1982.
- DaEn83 = "Dansk-engelsk elektroteknisk ordbog. Danish-English electrotechnical vocabulary". I: *DS Informationsblad* 20.1. København: Dansk Elektroteknisk Komité. Dansk Standardiseringsråd 1983.
- DaEn90 = *Dansk-engelsk teknisk ordbog* (1. udg.). Red.: Dagny Dahl Christensen et al. København: Fonden for Fagsproglig Leksikografi, HHK/Grafisk Forlag, Clausen 1990.
- DaFr89 = *Dansk-fransk teknisk ordbog* (1. udg.). København: Fonden for Fagsproglig Leksikografi, Handelshøjskolen i København. Aschehoug Dansk Forlag, Clausen Bøger 1989.
- DaLa77 = *Danske og latinske navne: kulturplanter, ukrudtsplanter, træer og buske, plantesygdomme, skadedyr*. 3. oplag. Red.: Niels Pedersen. Viby J.: Landskontoret for Planteavl 1977.
- Dalhoff/Grell 1990 = Jørgen Dalhoff/Henrik Grell: *Samfundsøkonomisk minilex* (2. udg., 2. opl.). København: Gyldendal.
- Dang 1985 = Dang Van Nham: *Dansk-vietnamesisk medicinsk billedordbog* (1. udg., 1. opl.). Tåstrup.
- DaTy90 = *Dansk-tysk teknisk ordbog* (1. udg.). København: Fonden for Fagsproglig Leksikografi, HHK. Grafisk Forlag 1990.
- DsEl69 = DS 5004.08: Elektroakustik. I: *Elektroteknisk ordliste. Dansk elektroteknisk norm. Udarb. og vedtaget af Dansk elektroteknisk Komité (Dansk standard, DS 5004, 5006, 5007)* 1969.

- DsIn72 = DS 5004.45: International belyningsordbog (1. udg.). I: *Elektroteknisk ordliste. Dansk elektroteknisk norm. Udarb. og vedtaget af Dansk elektroteknisk Komité (Dansk standard, DS 5004, 5006, 5007)*. Dansk Standardiseringsråd 1972.
- Einersen 1966 = Henning Einersen: *Tysk-dansk ordliste over landbrugsfaglige gloser*. København: Det kgl. danske Landhusholdningsselskab.
- EnDa60 = *Engelsk-dansk, dansk-engelsk reklameordbog*. Red.: Gunnar K. Jørgensen. Charlottenlund: Kirschbaum-Jørgensen 1960.
- EnDa69 = Engelsk-dansk ordliste over skatteretlige udtryk. I: *Meddelelser fra Skattedepartementet 10*. København 1969.
- EnDa72 = *Engelsk-dansk ordliste til nationaløkonomiske fagudtryk*: Redigeret af Institut for Nationaløkonomi ved Handelshøjskolen i København. København: Samfundslitteratur 1972.
- EnDa78 = Engelsk-dansk ordnøgle for servicefolk. Oversættelser til dansk af almindeligt forekommende ord og forkortelser i engelsksprogede servicevejledninger. I: *Bedre lyd og billede 2*. Hellerup: Radiobranchens Fællesråd, Teknisk Sekretariat 1978.
- EnDa79 = *Engelsk-dansk økonomisk ordliste*. (2. udgave, 1. oplag). Red.: Vagn Andersen/Jørgen Steen Hansen. Brabrand: Andersen og Hansen 1979.
- EnDa83 = Engelsk-dansk elektroteknisk ordbog. English-Danish electrotechnical vocabulary. Udarbejdet og vedtaget af Dansk Elektroteknisk Komite, DEK. (1. udg.). I: *DS Informationsblad 20.2*. København: Dansk Standardiseringsråd 1983.
- EnDa85 = *Engelsk-Dansk bilteknisk ordbog*. Ebeltoft: Bjarne Nielsen 1985.
- EnDa88 = *Engelsk-dansk merkantil/økonomisk ordbog* (1. udg., 1. opl.). Red.: Lise Damsgaard, Annemette Lyng Svensson. København: Samfundslitteratur 1988.
- EnDa91 = *Engelsk-dansk økonomisk ordbog* (2. udg.). Red.: Annemette Lyng Svensson. Frederiksberg: Samfundslitteratur 1991.
- EnDa91a = *Engelsk-dansk teknisk ordbog* (1. udg.). Red.: Dagny Dahl Christensen. København: Fonden for Fagsproglig Leksikografi, HHK. Grafisk Forlag, Clausen 1991.
- EnOr70 = *Engelsk-dansk ordbog for auto-reservedelspersonale*. København: Reservedelsafdelingen, General Motors International A/S 1970.
- Eriksen/Helms/Rømer 1979 = Bjørn Eriksen/Hans Jørgen Helms/Mogens D. Rømer: *Edb-ordbog. Dansk standard; DS 2049*. 1. udgave, 4. oplag. København: Gjellerup.

- Eskildsen 1931–32 = Martin Peter Eskildsen: "Fortegnelse over luftfartstekniske Udtryk og Betegnelser". I: *Flyv.* København: Udg. paa Foranledning af Det kongelige danske aeronautiske Selskab – Aug. Bang.
- FaDa92 = *Fagordbog, dansk-engelsk, engelsk-dansk. 1–2.* (Ny gennemrevideret udgave). Red.: Jørgen Høedt, Charlotte Langkilde, Karen Wolf-Frederiksen. København: L&H Ordbøger 1992.
- FaDa92a = *Fagordbog, dansk-tysk, tysk-dansk. 1–2.* Red.: Thomas Nielsen. København: L&H Ordbøger 1992.
- Forbert/Fredensborg/Lemire 1980 = Maria M. Forbert/Jette Fredensborg/Jean-François Lemire: *Dansk-fransk teknisk ordbog: værkstedsteknik = Dictionnaire danois-français des fabrications mécaniques.* Tåstrup: Teknologisk Instituts Forlag, Udlandsafdeling.
- Frank 1984 = Lars Frank: *Edb-ordbogen.* (1. udg., 1. opl.). København: Kommunetryk.
- FrDa90 = *Fransk-dansk teknisk ordbog* (1. udg.) Red.: Hanne Blaaberg, Gitte Grønbech, Birgitte Lauterbach. København: Fonden for Fagsproglig Leksikografi, HHK. Grafisk Forlag 1990.
- Fryd 1974 = Ejnar Fryd: *Tysk-dansk, dansk-tysk specialordbog indenfor revision, regnskabsvæsen m.v.* København: Foreningen af Statsautoriserede Revisorer.
- Fryd 1977 = Ejnar Fryd: *Fransk-dansk, dansk-fransk specialordbog inden for revision, regnskabsvæsen m.v.* København: Foreningen af statsautoriserede revisorer.
- Fryd 1990 = Ejnar Fryd: *Anglo/amerikansk-dansk, dansk-anglo/amerikansk specialordbog inden for revision, regnskabsvæsen m.v.* (3.udg. / revideret og ajourført af Per Otto Bech, 2. opl.). København: FSRs Forlag.
- Galindo 1979 = Orlando Galindo: *Dansk spansk fagordbog = Diccionario especializado danés-español.* København: Teknisk forlag.
- Galindo 1989 = Orlando Galindo: *Erhvervs- og økonomiordbog. Diccionario Industrial y Económico. Dansk-spansk.* København: GTO.
- Galindo 1990 = Orlando Galindo: *Erhvervs- og økonomiordbog. Dictionnaire économique et de l'entreprise. Dansk-fransk. Danois-Français.* København: GTO.
- GjDa23 = *Gjellerups Dansk-Tyske Handelsordbog.* Red.: Vilh. Ludvigsen. København: Gjellerup 1923.
- Glahn 1990 = Marianne Stürup Glahn: *Det franske menukort – en ordbog fra a til z.* København: P. Haase & Søns Forlag.
- GrDe91 = *Grafisk/desktop ordbog, dansk-engelsk, engelsk-dansk.* Red.: Karen Wolf-Frederiksen/Erik M. Skovfoged. Herlev: L&H 1991.

- Gubba 1984 = Wilhelm Gubba: *Juridisk ordbog: 1: Dansk-tysk* (2. udg.). Mårslet: W. Gubba.
- Gubba 1987 = Wilhelm Gubba: *Juridisk ordbog, 2: Tysk-dansk* (2. udg.). Mårslet: W. Gubbas Forlag.
- Haffner 1976 = Charlotte von Haffner: *Juridisk ordliste, dansk-spansk*. København: Handelshøjskolen. Institut for spansk.
- HaKo23 = *Handelskorrespondenten. Dansk-Engelsk. Skrevet af en praktisk Købmand [N. Lund] til Brug for praktiske Købmænd*. Aarhus: Forlaget Dania 1923.
- Hannibal 1958 = A. Hannibal: *Automobilordbog. Engelsk. Amerikansk. Dansk*. København: Ivar.
- Hansen 1988 = Børge Hansen: *Hjælpebog for engelske korrespondenter. Dansk-engelsk erhvervsproglig synonymordbog*. (4. rev. udg. ved Jørgen Alsø). København: Schønberg.
- Hansen/Hinrichsen 1968 = Helge Hansen/Hans Hinrichsen: *Engelsk-dansk teknisk ordbog*. København: Schønberg.
- Hansen 1974 = Jens E. Hansen: *Tysk/dansk bilteknisk ordbog*. Ringsted: Lentz og Jenssen.
- Hansen 1985 = Mogens Herman Hansen: *Liste over græske fagudtryk. Supplement til Det athenske demokrati i 4. årh. f. Kr.* København: Museum Tusulanum.
- Hansen 1957 = Otto Hansen: *Handelshåndbogen. Politikens handelsleksikon*. Red.: Jan Kobbarnagel. København: Politikens Forlag.
- Hasselbalch/Neal/Hasselbalch 1984 = Gunver Hasselbalch/Alan Neal/Ole Hasselbalch: *Arbejdsretlig terminologi dansk-engelsk*. København: Dansk Arbejdsgiverforening.
- Hauschildt 1988 = Gurli Hauschildt: *Handelsfaglig ordbog: dansk-fransk*. Horsens: Ålørkke.
- Henriksen 1988 = Torben Henriksen: *Glosario de terminología jurídica español-danés*. (Ed. ampl. y rev.). Århus: HHÅ, Spansk Institut.
- Henriksen 1991 = Torben Henriksen: *Juridisk ordbog spansk-dansk*. København: G.E.C. Gads Forlag.
- Hjort 1977 = Øystein Hjort: *Ordbog til byzantinsk kunst*. København: Institut for kunsthistorie, Københavns Universitet.
- Hubbard 1970 = L. Ron Hubbard: *Den lille scientology ordbog*. Overs. ved Inger Budtz-Jørgensen. Rev.: Bene Kjellerup/Niels Kjellerup/Gøte Mathiesen. København: Scientology Kirken, Danmark.
- ImSt87 = *IMO's Standard Marine Navigational Vocabulary. = Maritime standardudtryk*. København: Industriministeriet 1987.
- InFi90 = *Internationale finansielle udtryk og forkortelser* (2. udg.). København: Den Danske Bank 1990.

- InFo83 = *Internationale forkortelser*. København: Udenrigsministeriets Handelsafdeling 1983.
- InOr91 = *Industriens ordbog. Tekniske termer. 1–2. 1: Dansk/engelsk. 2: Engelsk/dansk (1. udg.). I: DS Informationsblad 62:1–2*. Hellerup: Dansk Standardiseringsråd 1991.
- InRo70 = *International road research documentation (IRRD): Alfabetisk dansk-engelsk liste over nøgleord*. København: Statens Vejlaboratorium 1970.
- InTo72 = *Indkøbs-tolk. Shopping-guide. Kupovni tumaã. Alisveris Tercümani. Kharidari ka Rahnuma*. Pakistansk tolk: Masood Razak. Tyrkisk tolk: Selma Jacobsen. Jugoslavisk tolk: Srdjan Vidović. Tegninger: Karin Bartholm. København: Statens Husholdningsråd 1972.
- Jacobsen/Toke 1955 = Aage Jacobsen/Egil Toke: *Dansk-engelsk handelsordbog* (1. opl.). København: Schønberg.
- Jenssen 1923 = J. Jenssen: *Ordbog for Gartnere og Botanikere, med Vejledning til Forstaaelse af de ved Planternes Betegnelse forekommende græske og latinske Slægts-, Arts- og Varietetsnavne samt botaniske Kunstudtryk* (3. Udg. med et Tillæg). København: G.E.C. Gads forlag.
- Jochumsen 1983 = Svend Jochumsen: *Teknisk ordbog. Dansk-spansk*. København: Gyldendal/Dansk historisk Håndbogsforlag.
- Jonsson 1988 = Marit Jonsson: *Islandske hestnavne* (2. rev. udg., 3. opl.). Hillerød: Dansk Islandshesteforening.
- JoVe89 = *Joint venture. Engelske og danske termer* (1. udg.). Red.: Rita Lenstrup. København: Samfundslitteratur 1989.
- Jørgensen/Jordal/Andersen/Smith 1986 = Dolly Jørgensen/Tove Jordal/Jan Andersen/Viktor Smith: *Naturgassystemer på russisk og dansk. Terminologisk analyse og opslagsværk*. København: Samfundslitteratur.
- Jørgensen 1983 = Jørgen Jørgensen: *Danske navne på skade- og nytte-dyr på planter (udarbejdet for Dansk plantepatologisk Selskab)*. København: DSR Forlag.
- Kaufmann/Bergenholtz 1992 = Uwe Kaufmann/Henning Bergenholtz: *Genteknologisk ordbog. Dansk-engelsk/engelsk-dansk molekylærbiologi og DNA-teknologi*. København: Gad.
- Koch 1982 = Hans Christian Dahlerup Koch: *Offshoreordbog. Et opslagsværk om oliebranchens sprog, talemåder og slang* (1. opl.). Esbjerg: RB-Kommunikation. Varde Bank/Offshore.
- Krogh-Hansen 1985 = Niels Krogh-Hansen: *Fransk-dansk ordbog til oversættelser på formuerettens område med tilhørende dansk-fransk ordliste* (1. udg.). København: HHK.

- KuFø13 = *Kulinær fører i Paris. Hvorledes man oversætter den franske menu. Hvor man spiser godt og billigt i Paris.* København: E. Jespersen 1913.
- Kønig/Ottesen 1901 = G.A.F. Kønig/Chr. Ottesen: *Marine-teknisk Ordsamling. Engelsk-dansk. Dansk-engelsk.* København: Gad.
- LaLe91 = *Landbrug/levnedsmiddel ordbog, dansk-engelsk, engelsk-dansk.* Red.: Charlotte Langkilde/Thomas Nielsen/Karen Wolf-Frederiksen. Herlev: L&H 1991.
- Lange J. 1941 = Johan Lange: *Havebrugslatin og ordliste.* København.
- Larsen 1914 = H.C. Larsen: *Artsnavne. I: Tillæg til General-Register til Tidsskrift for Landbrugets Planteavl 1–20 Bd. og Tidsskriftet om Landbrugets Kulturplanter og dertil hørende Frøavl.* København: Nordisk.
- Lassen 1964 = H.C.A. Lassen: *Medicinsk ordliste. Hvad hedder det på fransk?* København, Léopoldville: Det danske undervisningshospital i Léopoldville, Congo (Dansk Røde Kors).
- Linder 1965 = Bernhard Linder: *Svensk dansk teknisk ordbog.* 2. opl. København: NKI-Skolen i samarbejde med Munksgaard.
- Lohmann 1956 = Chr. Lohmann: *Dansk-spansk sætningsbog.* København: Hirschsprung.
- Ludvigsen 1913 = Vilhelm Ludvigsen: *Tysk-Dansk og Dansk-Tysk Handelsordbog. Bd. 1–2.* København: Gjellerup.
- Ludvigsen 1919 = Vilhelm Ludvigsen: *Engelsk-Dansk og Dansk-Engelsk Handelsordbog.* København: Hasselbalch.
- Maul 1944 = Magnus Maul: *Engelsk-dansk Automobilordbog.* København: Branner.
- MaVæ91 = *Maskin- og værktøjsteknisk ordbog, dansk-engelsk, engelsk-dansk.* Red.: Thomas Nielsen/Karen Wolf-Frederiksen. Herlev: L&H 1991.
- Merrild 1941 = Karl Merrild: *Ballet-Ordbog. Franske Ord og Gloser, der fortrinsvis benyttes til Ballettrin og Balletinstudering. Samlet og arrangeret til mine Elever.* (Trykt som Manuskript). København.
- Messerschmidt 1968 = B. Messerschmidt: *Lærebog i militært fransk for Hærens Officersskole + Ordliste.* København: Hærens Officersskoles Forlag.
- MiDa87 = *Miljøordbog. Dansk engelsk, engelsk dansk, 1–2.* Red.: Charlotte Langkilde/Charlotte Riis-Olsen/Kathleen Grave. København: IFF Ordbøger.
- Mohamad 1989 = Sabri Khaled Mohamad: *Dansk-arabisk teknisk ordbog* (under medvirken af Iver Larsen). Århus: Dan-Arab Forskelighed.

- Moth-Lund A. 1933 = Aug. Moth-Lund: *Dansk-fransk Sætningsbog*. København: Hirschsprung.
- Moth-Lund D. 1933 = D. Moth-Lund: *Dansk-tysk Sætningsbog*. København: Hirschsprung.
- Møllmann 1990 = Anne Møllmann: *Dansk-fransk marketing ordbog*. København: Udgivervirksomheden FUHU (Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse).
- Nellinge 1974 = Solveig Nellinge: *Engelsk/amerikansk-dansk forlægsordbog*. (Oversættelse fra svensk og bearbejdelse og udvidelse ved Erik C. Lindgren). København: Lindhardt og Ringhof.
- Nielsen 1979 = Ellen Würtz Nielsen: *Dansk-engelsk ordliste specielt relateret til det danske sundhedsvæsen*. København.
- Nielsen 1975 = Feodor Nielsen: *Anglo-amerikansk/dansk retsordbog*. København: Erhvervsøkonomisk Forlag (Nyt Nordisk Forlag).
- NyLi86 = "Den nye lille grønne". *Husdyrbrugerens opslagsbog. Sygdomsforebyggende behandlinger* (7. udg., gennemarbejdet og moderniseret af "L.v.K."s veterinære planlægningsudvalg). Hobro: Landbrugets veterinære Konsulenttjeneste (L.v.K.). 1986.
- Nørager 1987 = Per Nørager: *Miniordbog i finansieringsengelsk. Engelsk-dansk/dansk-engelsk* (1. udg., 1. opl.). København: Danmarks Sparekasseforening og Samfundslitteratur.
- Oppenheim 1933 = Harriet Oppenheim: *Dansk-engelsk Sætningsbog*. København: Hirschsprung.
- Oppenheim 1954 = H. Oppenheim: *Dansk-Engelsk, Engelsk-Dansk turist-ordliste. English-Danish, Danish-English Tourist Vocabulary*. København: Hirschsprung.
- OrEc77 = *Ordlister - economics. Engelsk-dansk ordliste over økonomiske fagudtryk*. (3. udg.) Red. af Institut for Nationaløkonomi ved Handelshøjskolen i København. København: Samfundslitteratur 1977.
- Pedersen 1940 = Erna Pedersen: *Filatelistisk Ordbog*. København: Helios (Reitzel).
- Porsild 1974 = Per Porsild: *Dansk / engelsk - engelsk / dansk landmilitær ordliste*. (Udarbejdet til brug ved undervisningen i engelsk på Hærens Officersskoles B-Linie). Frederiksberg Slot: Officersskolens forlag.
- Porsild 1986 = Per Porsild: *Hunde engelsk* (1. opl.). Virum: Peto.
- Poulsen 1987 = Sven-Olaf Poulsen: *Dansk-tysk handelsordbog* (4. udg.). Harlev: A.M. Kjærs Forlag.
- Rosbach/Thornfield 1981 = P. Rosbach/W. Thornfield: *Opslagsbog for tyske korrespondenter* (2. udg., 2. opl.). København. Schönberg.

- Rousing 1976 = A. Rousing: *Engelske forholdsforbindelser anvendt i handelskorrespondance*. Aarhus: Handelsvidenskabelig Boghandel.
- Scheller 1913 = C.F. Scheller: *Dictionnaire de termes nautiques. Français-danois et danois-français. Marine-Ordbog. Fransk-Dansk og Dansk-Fransk*. København: Gyldendal.
- SkDa65 = *Skibsudtryk på dansk-engelsk, engelsk-dansk*. Nakskov: A/S Nakskov Skibsværft 1965.
- SkDa68 = *Skibsudtryk på dansk-tysk, tysk-dansk*. Nakskov: A/S Nakskov Skibsværft 1968.
- Skibsted 1971/1980 = Sigurd Skibsted: *Teknisk engelsk-dansk ordbog* (Fotografisk genoptryk). Lyngby: Polyteknisk Forlag.
- Skjerk 1974 = Ebbe Skjerk: *Engelsk/Dansk bilteknisk ordbog*. Ringsted: Lentz og Jenssen.
- Skjerk 1991 = Ebbe Skjerk: *Bilteknisk ordbog. Engelsk-Dansk* (2. udg., 1. opl.). København: Teknisk Forlag.
- Stürup/Eilertzen 1977 = Marianne Stürup/Jens G. Eilertzen: *Fransk-dansk menuguide: menuforklaringer og beskrivelser*. Farum: Bent Carlsen.
- Søndergaard 1987 = Margrethe Søndergaard: *Ordliste til brug i CF-fagligt engelsk. Dansk/engelsk udgave*. Bernstorff Slot: Civilforsvarsstyrelsen.
- TeLe68–77 = *Teknisk leksikon. 1–5. 1: Maskinteknik, 2. Trafikmidler. Bygningsingeniørvæsen, 3. Matematik og fysik. Svagstrøm. Stærkstrøm. Automatisering. 4. Kemi. Kemoteknik. Tværfaglige emner. 5. Alfabetisk register med opslagsord, henvisninger, supplerende oplysninger*. Red. Harald W. Møller (1–2), B. Lund Poulsen (1–5), K.O.B. Jørgensen (3–5). København, Oslo: Forlaget for faglitteratur a/s 1968–77.
- TeOr87 = *Teknisk ordbog. Dansk-russisk. Ca. 55000 fagudtryk Datsko-russkij politechniceskij slovar'. Okolo 55000 terminov*. Red.: V.F. Maksimov, A.A. Kondraskov. Moskva/København: Russkij jazyk/Gyldendal: 1987.
- TeRe50 = Terminologi vedrørende reaktionsdrift af luftfartøjer. I: *Terminologicalentralens meddelelser (TC) 1*. København: Terminologicalentralen 1950.
- Terkelsen 1977 = Poul Terkelsen: *Ordforklaring til Statut for Sovjetunionens kommunistiske Parti*. Århus: Slavisk Institut, Aarhus Universitet.
- Thagesen 1985 = B. Thagesen: *PIARC's vejtekniske ordbog. I: Notat. Institut for veje, trafik og byplan*. Lyngby.

- Thordal-Christensen 1991 = Anna Thordal-Christensen: *Dansk-fransk handelsordbog. "Pour de bonnes raisons". Med hovedvægt på forholdsordsforbindelser* (1. udg., 2. opl.). Holstebro: Ventus.
- TiPl77 = *Tillæg til plast-ordliste engelsk-dansk dansk-engelsk (DS 2059)*. København: Dansk Standardiseringsråd 1977.
- TyDa69 = *Tysk-dansk ordbog for auto-reservedelspersonale*. København: Reservedelsafdelingen, General Motors Danmark 1969.
- TyDa91 = *Tysk-dansk teknisk ordbog* (1. udg.) København: Fonden for Fagsproglig Leksikografi, Handelshøjskolen i København/Grafisk 1991.
- Unnerup-Madsen 1989 = Dorthe Unnerup-Madsen: *Dansk-tysk handelsordbog "Aus vielen Gründen" med hovedvægt på forholdsordsforbindelser* (1. udg., 4. opl.). Holstebro: Ventus.
- Unnerup-Madsen 1991 = Dorthe Unnerup-Madsen: *Dansk-engelsk handelsordbog. "For many reasons". Med hovedvægt på forholdsordsforbindelser* (4. udg., 1. opl.). Holstebro: Ventus.
- Vesterli 1988 = Svend Vesterli: *Grafisk fagordbog, engelsk-dansk*. Hellerup: Specialbladsforlaget.
- Warrern 1983 = Allan Warrern: *Engelsk-dansk teknisk ordbog* (9. udg.) København: Clausen Bøger.
- Warrern 1984 = Allan Warrern: *Tysk-dansk teknisk ordbog*. (6. udg.) København: Clausen.
- Warrern 1986 = Allan Warrern: *Dansk-tysk teknisk ordbog* (5. udg., 2. opl.) København: Clausen Bøger.
- Warrern 1988 = Allan Warrern: *Dansk-engelsk teknisk ordbog* (6. udg., 3. opl.) København: Clausen Bøger.
- Ærsøe 1926 = Holger Ærsøe: *Radio-Ordbog. Dansk-Esperanto og Esperanto-Dansk* København: Stud.mag. H. Ærsøe, Godthaabsvej 392, Vanløse.
- ØkOr86 = *Økonomisk ordliste. Engelsk-dansk* (1. udg., 1. opl.) Red.: Annemette Lyng Svensson. København: Samfundslitteratur 1986.

Anden litteratur

- DaOp70–71 = *Danske opslagsværker (1–2)*. Axel Andersen (red.), København: Gad 1970–1971.
- Mikkelsen, Hans Kristian 1994: *Danske fagordbøger. I: Manual i fagleksikografi. Udarbejdelse af fagordbøger. Problemer og løsningsforslag*. Henning Bergenholtz/Sven Tarp (red.). Herning: Systime, 258–305

- Mikkelsen, Hans Kristian 1994a: Lemmasektion til Nordisk Leksikografisk Ordbog. I: *Nordiske studier i leksikografi II. Rapport fra Konference om Leksikografi i Norden 11.–14. maj 1993*. Anna Garde/Pia Jarvad (red.). København: Nordisk forening for leksikografi, 193–203
- Ripfel, Martha 1990: Probleme der Erhebung metalexikographischer Daten. I: *WöDi90*, 1631–1638
- Ripfel, Martha/Herbert Ernst Wiegand 1988: Wörterbuchbenutzungsforschung. Ein kritischer Bericht. I: *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie VI. 2. Teilband (Mit einem Namen- und Sachregister zu den Bänden I–VI sowie einer Bibliographie zur Wörterbuchforschung)*, H.E.Wiegand (red.). Hildesheim/Zürich/New York: Georg Olms Verlag, 491–520.
- Wiegand, Herbert Ernst 1977: Nachdenken über Wörterbücher: Aktuelle Probleme. I: *Nachdenken über Wörterbücher*. Mannheim/Wien/Zürich: Bibliographisches Institut, 51–102.
- Wiegand, Herbert Ernst 1987: Zur handlungstheoretischen Grundlegung der Wörterbuchbenutzungsforschung. I: *Lexicographica* 3, 178–227.
- WöDi89/90/91 = *Wörterbücher – Dictionaries – Dictionnaires. Ein internationales Handbuch der Lexikographie* F.J.Hausmann/O. Reichmann/H.E.Wiegand/L.Zgusta (red.). Berlin/New York: de Gruyter 1989–1991.